

Institutionen för ekonomi

Handledare: Professor Carl Martin Roos

Datum: 2005-06-01

Kandidatuppsats i handelsrätt

Om styrelsejäv i aktiebolag

8 kap. 20 § Aktiebolagslagen (1975:1385)

Författare: Charlotte Andersson
Maria Johansson
Matthias Åkesson

Abstrakt

Titel: Om styrelsejäv i aktiebolag. 8 kap. 20 § Aktiebolagslagen (1975:1385)

Ämne/kurs: Examensarbete, JHC600, 10 poäng

Författare: Charlotte Andersson
Maria Johansson
Matthias Åkesson

Handledare: Carl Martin Roos, professor i juridik

Nyckelord: Jäv för styrelseledamot
Jäv för ställföreträdare
Förbud att handlägga
Fråga om avtal
Väsentligt intresse

Sammanfattning:

I uppsatsen behandlas styrelsejäv i aktiebolag, som regleras i 8 kap. 20 § ABL. Syftet med uppsatsen är att se vad 8 kap. 20 § ABL omfattar samt hur paragrafen tillämpas och tolkas. Vi arbetar enligt den rättsdogmatiska arbetsmetoden, vilket innebär att vi använder oss av lagstiftning, förarbete, praxis och doktrin för att tolka gällande rätt. I uppsatsen avgränsas följande bort; jäv för verkställande direktör och aktieägare, nyemission samt bolagsrättsliga frågor.

Nära knutet till regleringen om jäv är Corporate Governance som på svenska översatts till bolagsstyrning, men kallas för koden. Den skall medverka till en förbättrad styrning av svenska bolag samt underlätta för utländska investerare att lättare kunna jämföra bolag. Koden riktar sig i första hand till börsnoterade bolag med stor ägarspridning. Tanken är att

---

koden skall vara ett led i självregleringen inom det svenska näringslivet, enligt principen följ eller förklara.

I Sverige reglerades aktiebolagen första gången genom den kungliga förordningen från 1848. Sedan dess har lagen ändrats ett flertal gånger och den nu gällande aktiebolagslagen är från 1975.

En styrelseledamot får inte handlägga en fråga om avtal mellan styrelseledamoten och bolaget, ej heller avtal mellan bolaget och en tredje man där styrelseledamoten i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets. Styrelseledamoten får inte heller handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten själv eller med någon annan får företräda. I uppsatsen presenteras även paragrafens tillämplighet på styrelsesuppleanter och arbetstagarrepresentanter.

Uttrycket ”handlägga en fråga” innebär att styrelseledamoten inte får delta i beredning, överläggning eller vid beslut av den aktuella frågan. Med ”fråga om avtal” jämföras rättegång eller annan talan, vilket innebär att uttrycket omfattar varje slags process i de allmänna domstolarna, förvaltningsdomstolarna eller vid skiljeförfaranden. Varken i lagtext eller i förarbete definieras vad ”väsentligt intresse” innebär. När det skall avgöras om det är ett väsentligt intresse eller inte skall det inte fokuseras på vad som är väsentligt intresse i allmänna fall utan det skall även tas hänsyn till det enskilda fallets omständigheter.

Det finns två undantag från jävsregeln och det första behandlar avtal mellan bolaget och styrelseledamoten när denne är ensam aktieägare. Det andra undantaget behandlar fall då samma ledamot sitter i styrelsen för två olika bolag i samma koncern eller företagsgrupp och som skall ingå avtal med varandra.

Förord

Denna uppsats tillkom vid den ekonomiska institutionen på Högskolan Kristianstad under vårterminen 2005. Vi vill tacka vår handledare, Carl Martin Roos, för hans stöd och goda råd under arbetets gång.

Kristianstad den 1 juni 2005

Charlotte Andersson

Maria Johansson

Matthias Åkesson

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (1975:1385)
AL 1895	Lag den 28 juni 1895 om aktiebolag
AL 1910	Lag 12 augusti 1910 om aktiebolag
AL 1944	Lag 14 september 1944 om aktiebolag
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
FB	Föräldrabalken
FörenL	Lag (1987:667) om ekonomiska föreningar
Förslag 1890	Förslag till lagar om Enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om Föreningar för ekonomisk verksamhet mm.
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
LSP	Lag (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda
MBL	Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SL	Stiftelselag (1994:1220)
SOU	Statens Offentliga Utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
ÅRL	Årsredovisningslag (1995:1554)

Innehållsförteckning

1.	Inledning	8
1.1	Om ämnet	8
1.2	Frågeställning	9
1.3	Syfte	9
1.4	Metod	9
1.5	Avgränsningar	9
1.5.1	Jäv för verkställande direktör	9
1.5.2	Jäv för aktieägare	10
1.5.2.1	Minoritetsskydd	11
1.5.3	Nyemission	11
1.5.4	Bolagsrättsliga frågor	12
1.6	Disposition	12
2.	Aktiebolagets styrelse	13
2.1	Bolagsordningen	13
2.2	Val av styrelse	13
2.3	Styrelsens uppgift	14
2.4	Styrelsens arbetsordning	14
2.5	Styrelsens sammanträden	14
2.6	Styrelsens beslutförhet	15
3.	Corporate Governance	16
3.1	Förslag gällande styrelseledamoten	17
3.2	Förslag gällande styrelsens uppgifter	18
4.	Historia	19
4.1	Aktiebolagslagens bakgrund	19
5.	Gällande rätt	22
5.1	Jäv för styrelseledamot	22
5.2	Jäv för ställföreträdare	24

5.3	Jäv för styrelsesuppleant	27
5.4	Förbud att handlägga	27
5.5	Fråga om avtal	30
5.6	Självkontrahering	31
5.7	Väsentligt intresse	32
5.8	Arvode	34
5.9	Jäv för syssloman	38
5.10	Jäv för arbetstagarrepresentant	38
5.11	Undantag	40
5.11.1	Ensam aktieägare	40
5.11.2	Koncern eller företagsgrupp	41
5.12	Lojalitets- eller vårdplikt	43
5.12.1	Flera uppdrag	43
5.12.2	Konkurrerande verksamhet	44
5.12.3	Intressekonflikter	46
5.13	Sanktioner och påföljder	48
6.	Diskussion	49
7.	Vidare studier	53

Referenslista

Bilagor

---

1. Inledning

1.1 Om ämnet

I dag blir koncerner och företagsgrupper av motsvarande slag allt mer komplexa vilket gör att samma styrelseledamot kan sitta i styrelsen i flera olika bolag. Då kan problem uppkomma med att avgöra i vilket bolag styrelseledamotens lojalitet ligger. En sådan omständighet kan leda till att styrelseledamoten blir jävig. Denna problematik kan vara av avgörande betydelse för aktieägarna, men är något som de kan ha svårt att kontrollera. Det är även viktigt för bolagets intressenter att veta att styrelsen agerar för bolagets bästa.

Många frågor som utomlands regleras genom frivilliga koder för styrelsens arbete regleras i Sverige genom ABL. Dock lämnar ABL utrymme för en ändamålsenlig sammansättning av styrelsen och organisationen av dess arbete. Detta utrymme har fyllts av praxis och sedvänja och har i Sverige utvecklats genom en lång tradition där starka ägargrupper spelat en dominerande roll, vilka varit stilbildande för svenskt styrelsearbete. Under de senaste 10 - 15 åren har en del bolagsstyrelser inte klarat av de påfrestningar som det turbulenta klimatet i näringslivet inneburit. De har i vissa fall brustit i den omsorg och noggrannhet som styrelser och enskilda ledamöter har skyldighet att ägna sina uppdrag. En styrelseledamot står i en sysslomannaliknande ställning i förhållande till bolaget, vilket innebär att styrelseledamoten både juridiskt och moraliskt är skyldig att ägna sitt uppdrag den omsorg som krävs för att fullgöra det på ett bra sätt.¹

För att en styrelse skall fungera måste varje styrelseledamot ha tillräckligt med civillurage för att säga ifrån då denne har en annan uppfattning än övriga styrelseledamöter i en viktig fråga. Om så inte sker riskerar styrelsens beslut att i alltför hög grad avgöras av ett fåtal dominerande personers uppfattningar. Styrelseledamoten måste även ha tillräcklig integritet för att stå emot olika särintressen i och utanför bolaget samt alltid ha hela aktieägarkollektivets intresse i åtanke. För att skapa trovärdighet är det viktigt att en styrelseledamot inte står i sådant beroendeförhållande vare sig till bolaget, dess ledning, eller till vissa ägargrupper att styrelseledamotens självständighet kan ifrågasättas.²

---

¹ SOU 2004:47 s. 200 f

² SOU 2004:47 s. 201, 215

1.2 Frågeställning

I uppsatsen har vi valt att arbeta med styrelsejäv i aktiebolag, som regleras i 8 kap. 20 § ABL. Efter att vi har studerat paragrafen och funnit att den har blivit förändrad ett antal gånger under det senaste seklet så har vi kommit fram till följande frågeställning: Vad omfattar 8 kap. 20 § ABL och hur tillämpas paragrafen?

1.3 Syfte

Syftet med vår uppsats är att se vad 8 kap. 20 § ABL omfattar samt hur paragrafen tillämpas och tolkas.

1.4 Metod

I vår uppsats arbetar vi enligt den rättsdogmatiska arbetsmetoden. Det innebär att vi använder oss av lagstiftning, förarbete, praxis och doktrin för att tolka gällande rätt.

1.5 Avgränsningar

Reglerna om jäv i ABL är omfattande och tillämpas analogt i ett flertal olika situationer därför har vi ansett det nödvändigt att i vår uppsats göra avgränsningar, vilka vi redogör för nedan.

1.5.1 Jäv för verkställande direktör

”Den verkställande direktören får inte handlägga en fråga om
1. avtal mellan den verkställande direktören och bolaget,
2. avtal mellan bolaget och en tredje man, om den verkställande direktören i
frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets, eller
3. avtal mellan bolaget och en juridisk person som den verkställande
direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda.
Bestämmelserna i första stycket gäller inte om den verkställande direktören,
direkt eller indirekt genom en juridisk person, äger samtliga aktier i

---

---

bolaget. Bestämmelsen i första stycket 3 gäller inte heller om bolagets motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Med avtal som avses i första stycket jämställs rättegång eller annan talan.”

8 kap 28 § ABL

Då den verkställande direktören är förhindrad att handlägga en fråga p.g.a. jäv, kan den vice verkställande direktören, om det finns en sådan, träda in i den verkställande direktörens ställe och handlägga frågan. Ett sådant förfarande kan regleras i styrelsens instruktioner för den verkställande direktören. Det är också möjligt att den verkställande direktören överlåter frågan till att avgöras av styrelsen.³

1.5.2 Jäv för aktieägare

”En aktieägare får inte själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,

2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller någon annan förpliktelse mot bolaget, eller

3. talan eller befrielse som avses i 1 och 2 som gäller någon annan, om aktieägaren i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första stycket om aktieägare tillämpas också på ombud för aktieägare.”

9 kap. 36 § ABL

Ett närliggande område till jäv för styrelseledamöter är aktieägarjäv som stadgas i 9 kap. 36 § ABL. En styrelseledamot eller en verkställande direktör hindras inte av jävsregeln från att i egenskap av aktieägare delta i överläggning eller beslut⁴. Däremot får en aktieägare som samtidigt är styrelseledamot inte lov att delta i omröstning vid frågor som rör beviljande av ansvarsfrihet för enskilda styrelseledamöter och inte heller väcka skadeståndstalan enligt 15 kap. ABL⁵. 9 kap. 36 § ABL är avsedd att skydda aktieägarminoriteten.⁶

---

³ Prop. 1997/98:99 s. 224 f

⁴ Kedner o Roos, s. 253 f

⁵ SOU 1971:15 s. 209 f, Prop. 1975:103 s. 379

⁶ Nerep, s. 268 f

Utformningen av paragrafen innebär att en aktieägare kan vara med under behandlingen av arvodesfrågor gällande honom själv. Vid beslutfattandet får dock aktieägaren inte vara delaktig vid röstningsförfarandet. Vad som skrivits ovan om aktieägare gäller även ombud för dessa.⁷

1.5.2.1 Minoritetsskydd

Minoriteten i aktiebolag har i allmänhet små möjligheter att göra sina intressen gällande. ABL ger dock en generell bestämmelse, vilken innebär att styrelsen eller annan ställföreträdare för bolagen inte får företa rättshandling eller annan åtgärd, som ger en aktieägare otillbörlig fördel eller som är till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Minoriteten har också ett skydd i att kunna begära extra bolagsstämma. Minoriteten kan begära att länsstyrelsen förordnar en särskild revisor.⁸

1.5.3 Nyemission

Lagrummet 8 kap. 20 § ABL kan analogvis användas vid situationer då styrelsen i ett aktiebolag fattar beslut om att rikta en nyemission till förmån för någon av styrelseledamöterna. Denna situation förhindrar dock inte att den jäviga styrelseledamoten deltar i en omröstning om denne är aktieägare i bolaget. Om styrelsen lägger fram ett förslag till en riktad nyemission föreligger det ingen jävsituation såtillvida samtliga aktieägare har accepterat jävet. Inte heller då bolagsstämman självständigt tar beslut om en riktad nyemission till förmån för en eller flera styrelseledamöter föreligger jäv för styrelsen. Om styrelsebeslutet gällande en riktad nyemission till en eller flera styrelseledamöter godkänns i efterhand, gäller godkännandet endast nyemissionen och inte ett eventuellt förekommande jäv. Vid analogitillämpning av jävsregeln framkommer att styrelsen är förhindrad att befatta sig med riktade emissioner, vari en eller flera styrelseledamöter deltar. Detta får till följd att styrelsen får svårt att agera då någon styrelseledamot skall delta i emissionen.⁹

---

⁷ Nerep, s. 269

⁸ 8 kap. 34 § ABL, Dahlgren, s. 109 f

⁹ Nerep, s. 256 ff

1.5.4 Bolagsrättsliga frågor

Interna bolagsrättsliga frågor omfattas inte av jäv för styrelseledamöter. Jäv föreligger inte vid beslut om utdelning, ändring av bolagsordning eller nedsättning av aktiekapital etc.¹⁰ Däremot kan situationer som berör tredje mans intresse, exempelvis fusioner och riktade nyemissioner, omfattas av jävsbestämmelsen i 8 kap. 20 § ABL. Det beror på att dessa beslut grundas på avtalsliknande förhållanden.¹¹

1.6 Disposition

Kapitel 1	I första kapitlet redogörs det för ämnets bakgrund, uppsatsens frågeställning, syfte, metod samt gjorda avgränsningar.
Kapitel 2	Det andra kapitlet beskriver styrelsens arbete i ett aktiebolag.
Kapitel 3	Tredje kapitlet behandlar Corporate Governance avseende styrelsens uppgifter och ersättningsfrågor.
Kapitel 4	Aktiebolagslagens och jävsparagrafens historiska bakgrund behandlas i det fjärde kapitlet.
Kapitel 5	Det femte kapitlet behandlar vad jävsparagrafen omfattar, viktiga begrepp samt undantag och sanktioner
Kapitel 6	I det sjätte kapitlet förs en diskussion kring paragrafens svårigheter som identifierats under arbetets gång.
Kapitel 7	Det sjunde och avslutande kapitlet ger förslag på vidare studier kring ämnet.

---

¹⁰ Prop. 1975:103 s. 379, Lind, s. 185, Nerep, s. 258 f

¹¹ Nerep, s. 258 f

---

2 Aktiebolagets styrelse

Reglerna om bolagets ledning behandlas i 8 kap. ABL. Under tidens gång har kapitlet omarbetats och utökats och de nuvarande reglerna trädde ikraft den 1 januari 1999.

2.1 Bolagsordning

Alla aktiebolag måste ha en bolagsordning, vilken skall innehålla de för bolaget grundläggande bestämmelser som ägarna anser skall gälla. I de fall då aktieägarna inte har skrivit in särskilda bestämmelser träder reglerna i ABL in.

Trots att aktieägarna har friheten att utforma bolagsordningen som de vill är det sällan den innehåller något annat än det obligatoriska. Det kan bero på att när den blivande aktieägaren uppdrar åt någon annan att bilda bolaget och får ett förslag på bolagsordning kan aktieägaren tro att detta är enda alternativet. Andra orsaker kan vara att den blivande aktieägaren inte bryr sig om eller kan bedöma innehållet i förslaget.¹²

2.2 Val av styrelse

Majoriteten av styrelsen väljs på bolagsstämman, men i bolagsordningen kan det stå inskrivet att en eller flera styrelsemedlemmar skall väljas på ett annat sätt. Det är dock inte vanligt förekommande. Ett undantag är arbetstagarrepresentanter, som blir valda av de fackliga organisationerna, vilka inte räknas in i bolagsordningens angivna antal styrelseledamöter. I ABL står det att ett aktiebolag måste ha minst tre ordinarie styrelseledamöter, såtillvida det inte är ett privat aktiebolag då det räcker med en styrelseledamot tillsammans med en styrelsesuppleant¹³. Bolaget kan själv välja om de vill ha fler än tre styrelseledamöter och antalet skall skrivas in i bolagsordningen. Där skall även anges hur länge styrelseledamoten är vald¹⁴. Den vanligaste mandattiden är ett räkenskapsår och som längst får en styrelseledamot väljas på fyra år¹⁵.¹⁶ I ABL står det föreskrivet att minst halva antalet styrelseledamöter måste

---

¹² Gavatin, s. 35 f

¹³ 8 kap. 1 § ABL

¹⁴ 4 kap. 4 § ABL

¹⁵ 8 kap. 10 § ABL

¹⁶ Dahlgren, s. 27

---

vara bosatta inom EES-området¹⁷, men det går att söka dispens hos Bolagsverket. En styrelseledamot får inte vara underårig, försatt i konkurs, ha förvaltare och inte heller ha näringsförbud¹⁸. Styrelseledamoten behöver inte vara svensk medborgare.¹⁹

2.3 Styrelsens uppgifter

Styrelsens uppgifter är att svara för organisationen och förvaltningen av bolaget. Det är även styrelsen som skall utforma organisationen så att kontrollen av bokföring och medelsförvaltning genomförs på ett betryggande sätt.²⁰ Styrelsen skall kontinuerligt bedöma den ekonomiska situationen för bolaget.²¹ Om styrelsen har utsett en verkställande direktör skall denne sköta den löpande förvaltningen av bolaget enligt de direktiv som styrelsen satt upp²².

2.4 Styrelsens arbetsordning

Varje år skall en arbetsordning fastställas för att reglera styrelseledamöternas arbetsfördelning inom bolaget. I arbetsordningen skall uppgifter anges om hur arbetet skall fördelas mellan styrelseledamöterna, i vilken grad styrelsen skall sammanträda samt i vilken omfattning suppleanterna skall delta i arbetet. En annan uppgift för styrelsen är att kontrollera så att arbetsordningen efterföljs. Ovanstående gäller inte om bolaget endast har en styrelseledamot.²³

2.5 Styrelsens sammanträden

Styrelsesammanträden skall hållas vid behov, men ordföranden är skyldig att sammankalla styrelsen när antingen den verkställande direktören eller en styrelseledamot begär det. Vid sammanträden har den verkställande direktören tillåtelse att närvara och yttra sig såtillvida styrelsen inte har bestämt annorlunda. Då en styrelseledamot inte kan närvara vid mötet så kan en suppleant inträda i styrelseledamotens ställe och skall då ges tillfälle att delta. När

---

¹⁷ 8 kap. 8 § ABL

¹⁸ 8 kap. 9 § ABL

¹⁹ Alvstam, s. 50

²⁰ 8 kap. 3 § ABL

²¹ 8 kap. 4 § ABL, Alvstam, s. 52

²² 8 kap. 25 § ABL, Gavatin, s. 162

²³ 8 kap. 5 § ABL, Alvstam, s. 52 f

---

det gäller suppleant för arbetstagarrepresentant skall denne alltid få beslutsunderlag samt ges tillfälle att deltaga i mötet.²⁴ Ordföranden på styrelsens sammanträde skall se till att förfarandet är lagligt och lämpligt, att röstnings- och jävsreglerna följs, samt att alla meningar inom styrelsen får komma till tals²⁵.

2.6 Styrelsens beslutförhet

När mer än hälften av styrelseledamöterna är närvarande är styrelsen beslutför. Bolagsordningen kan ange andra krav för styrelseledamöternas närvaro, t.ex. att två tredjedelar skall vara närvarande. Jävig styrelseledamöter räknas som frånvarande. För att styrelsen skall kunna fatta ett beslut krävs det att samtliga styrelseledamöter i så stor utsträckning som möjligt har beretts tillfälle att ta del av ärendets behandling. Om det vid röstningen skulle bli lika röstetal är det ordförandens röst som är avgörande. Vid tillfällen då styrelsen inte är fulltalig måste de röstande, för att beslutet skall bli giltigt, utgöra mer än en tredjedel av de valda styrelseledamöterna såvida inte bolagsordningen angivit annat.²⁶

---

²⁴ 8 kap. 15 - 17 §§ ABL, Alvstam, s. 55

²⁵ Johansson, s. 123

²⁶ 8 kap. 18, 19 §§ ABL, Alvstam s. 56

---

3. Corporate Governance

Corporate Governance har på svenska översatts till bolagsstyrning, men kallas för koden. Koden är ett uttryck för Corporate Governance och innebär att bolag styrs på ett sätt som uppfyller ägarnas krav, exempelvis avseende avkastning på det satsade kapitalet²⁷. Det är en förutsättning med välskötta företag för det marknadsekonomiska systemets förmåga att skapa välstånd och ekonomisk tillväxt för medborgarna. En god bolagsstyrning är därför viktigt för samhället som helhet och inte bara för företagens ägare och kapitalmarknaden.²⁸ Koden skall medverka till en förbättrad styrning av svenska bolag samt underlätta för utländska investerare att lättare kunna jämföra bolag.²⁹

Koden riktar sig i första hand till börsnoterade bolag med stor ägarspridning. Koden torde även kunna tillämpas av andra bolag såsom kooperativa bolag, statliga och kommunala bolag, försäkringsbolag samt privatägda bolag som står inför en introducering på börsen.³⁰ Eftersom många bolag till stor del ägs av den svenska allmänheten, antingen direkt eller indirekt genom t.ex. aktiefonder, är det av stort allmänintresse att bolagsstyrningen förbättras.³¹

Det är Stockholmsbörsen som skall förhandla med de noterade bolagen och fastställa när koden skall börja tillämpas av berörda bolag. Detsamma gäller för andra marknadsplatser och bolagsägare. Det är på förslag att halvårsskiftet 2005 är en lämplig tidpunkt för att börja tillämpa koden. Året 2006 skulle då bli det första hela år då koden skall tillämpas och avvikelser från koden redovisas och motiveras. Det föreligger inget hinder för de bolag som vill börja tillämpa hela eller delar av koden vid en tidigare tidpunkt.³²

Tanken är att koden skall vara ett led i självregleringen inom det svenska näringslivet. Den bygger på principen ”följ eller förklara”, vilken även används i utländska koder. Enligt principen kan ett bolag som tillämpar koden avvika från enskilda regler, men då skall skälen till avvikelsen redovisas. Tillämpningen av koden betyder alltså inte att alla regler alltid måste följas, följaktligen är det inte heller något brott att avvika från en regel. Det kan med andra

---

²⁷ SOU 2004:130 s. 71

²⁸ SOU 2004:47 s. 162

²⁹ SOU 2004:130 s. 72

³⁰ SOU 2004:130 s. 72 f

³¹ SOU 2004:47 s. 161

³² SOU 2004:130 s. 54

---

ord vara god bolagsstyrning att avvika från en regel, det avgörande är anledningen till avvikelserna.³³

Det uppstår frågor när det gäller kraven på motiveringen av avvikelserna och vem som skall avgöra om kraven är uppfyllda eller inte. Det finns i koden inte reglerat hur avvikelserna skall motiveras. Kodgruppen, som har arbetat fram förslaget, anser att det är upp till styrelsen i varje enskilt bolag att avgöra hur det skall motiveras. Det kan ibland vara svårt att ge en motivering om t.ex. beslutet som avviker från kodens regler fattats av bolagsstämman och denna inte redovisat anledningarna till beslutet för styrelsen. Då räcker det med att styrelsen hänvisar till bolagsstämmans beslut och en särskild motivering behövs ej.³⁴

3.1 Förslag gällande styrelseledamoten

I Kodgruppens förslag skall majoriteten av de bolagsstämmovalda styrelseledamöterna vara oberoende³⁵ i förhållande till bolaget och bolagsledningen. Vidare skall minst två av de oberoende styrelseledamöterna också vara oberoende i förhållande till bolagets största aktieägare.³⁶

Då styrelseledamotens ställning i bolaget är sysslomannaliknande är denne skyldig att ägna uppdraget den tid och omsorg samt ha den kunskap som krävs för att tillvarata bolagets intresse på bästa sätt. Koden föreslår att styrelseledamoten inte skall ha fler uppdrag än att denne kan ägna varje styrelseuppdrag tillräcklig tid och omsorg. Styrelseledamoten skall också självständigt bedöma de ärenden som styrelsen skall behandla samt påtala sina uppfattningar och göra de ställningstaganden som krävs. Styrelseledamoten skall begära den information denne anser nödvändig för styrelsens beslutsfattande och skall själv inhämta den kunskap som krävs angående bolagets verksamhet, organisation m.m. En ny styrelseledamot skall få nödvändig introduktionsutbildning och utbildning i övrigt som styrelseordföranden och styrelseledamoten tillsammans anser lämplig.³⁷

---

³³ SOU 2004:130 s. 74

³⁴ SOU 2004:130 s. 74 f

³⁵ Se bilaga 1

³⁶ SOU 2004:130 s. 88 f

³⁷ SOU 2004:130 s. 90

En del remissinstanser tycker att förslaget gällande styrelsens ledamöter är obehövliga då de till stor del endast reglerar självklarheter eller på andra sätt återger vad som redan är stadgat enligt ABL. Kodgruppens motivation till varför regeln finns med är för att de vill skapa en kod som skall vara skäligt täckande för vad god bolagsstyrning innebär.³⁸

3.2 Förslag gällande styrelsens uppgifter

I förslaget till styrelsens uppgifter finns det en regel om att styrelsen skall se till att deras arbete utvärderas årligen. Kritiken riktas mot att koden inte klargör vem som skall utföra utvärderingen, om det är styrelsen eller en oberoende granskare, eller hur utvärderingen skall gå till. Kodförslaget anger bara att det skall ske genom en systematisk och strukturerad process. Syftet med utvärderingen är att den skall ligga till grund för styrelsens eget utvecklingsarbete. Även om utvärderingen genomförs av en utomstående part torde styrelsemedlemmarna på något sätt, direkt eller indirekt, vara engagerade.³⁹

Flera remissinstanser bedömer att regeln avseende styrelsens uppgifter är allt för radikal och de ser även en risk för att det skall ske en ändring av rådande praxis och även att en sådan lista⁴⁰ som ges i kodförslaget ses som en komplett uppräkningslista av styrelsens uppgifter. Kodgruppen anser dock att en sådan risk inte föreligger.⁴¹

---

³⁸ SOU 2004:130 s. 32, 37

³⁹ SOU 2004:130 s. 32

⁴⁰ Se bilaga 2

⁴¹ SOU 2004:130 s. 32

---

4. Historia

4.1 Aktiebolagslagens bakgrund

Aktiebolagen i Sverige blev för första gången reglerade i lag genom den kungliga förordningen om aktiebolag från den 6 oktober 1848⁴². Denna förordning innehöll endast femton paragrafer och var starkt influerad av den franska Code de Commerce⁴³.

1895 tillkom föregångaren till den lag som vi idag kallar ABL. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1897 och ersatte därigenom den tidigare förordningen från 1848⁴⁴. I den 45:e § fanns bestämmelsen som reglerade jäv för styrelseledamöter och den löd:

”Såsom styrelsens beslut gälle, der ej annorlunda är i bolagsordningen bestämdt, den mening, om hvilken vid sammanträde de fleste röstande förenat sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes af ordföranden vid sammanträdet.

Ledamot af styrelsen ege ej deltaga i afgörande af fråga, hvori hans enskilda rätt är mot bolagets stridande.”

45 § AL 1895

1895 års lag ersattes relativt omgående med en ny aktiebolagslag från den 12 augusti 1910. Det kan förklaras med att perioden kring sekelskiftet mellan 1800- och 1900-talet var en expansions- och brytningstid inom det svenska näringslivet. Det var nödvändigt att på ett bättre sätt skydda allmänheten mot osunda bolagsbildningar och dessutom hindra maktmissbruk från majoriteten av aktieägare.⁴⁵ Paragrafen som reglerade jäv för styrelseledamöter återfanns i 1910 års lagstiftning i 62 §:

”Såsom styrelsens beslut gälle, där ej annorlunda är bestämdt i bolagsordningen, den mening, om hvilken vid sammanträde de flesta röstande förenat sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes af ordföranden vid sammanträdet.

---

⁴² Förslag 1890 s. 57

⁴³ God styrelsesed, s. 55

⁴⁴ AL 1895 80, 81 §§

⁴⁵ Lidén, s. 36

Ledamot af styrelsen äge ej deltaga i behandling af fråga rörande aftal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling af fråga om aftal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Hvad sålunda är stadgadt äge motsvarande tillämpning beträffande gåfva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.”

62 § AL 1910

Jävsregeln från 1910 var mer omfattande än den från 1895. Tidigare träffades endast styrelseledamoten av jäv i frågor där hans enskilda intresse stred mot bolagets⁴⁶. I 1910 års lag stadgades det att styrelseledamoten inte fick deltaga under behandlingen av en fråga som gällde avtal mellan denne och bolaget. Ej heller i frågor som rör avtal mellan bolaget och tredje man, där styrelseledamoten har ett väsentligt intresse som strider mot bolagets.⁴⁷

I 62 § AL 1910 tillkommer ”Hvad sålunda är stadgadt äge motsvarande tillämpning beträffande gåfva från bolagets sida...” men i Aktiebolagskommitténs betänkande från 1908 framkommer inget motiv till varför tillägget görs.⁴⁸

Efter krisåren i början på 1930-talet, med erfarenheter från bl.a. Kreugerkraschen, inleddes arbetet med att utforma en ny aktiebolagslag⁴⁹. Denna förändring var något som tidsmässigt speglade flera andra europeiska länder, exempelvis England 1929, Schweiz 1936 och Tyskland 1937⁵⁰. I början skedde det svenska arbetet i samarbete med danska, norska och finska experter, men p.g.a. andra världskriget slutfördes arbetet som ett helsvenskt projekt⁵¹. Arbetet resulterade i AL 1944, där jävsregeln för styrelseledamöter återfanns i den 86 § och hade följande lydelse:

---

⁴⁶ AL 1895 45 §

⁴⁷ AL 1910 62 §

⁴⁸ AL 1910 62 §, Aktiebolagskommitténs betänkande 1908, s. 48

⁴⁹ God styrelsesed, s. 55

⁵⁰ Lidén, s. 39

⁵¹ Lidén, s. 36

”Ledamot av styrelsen eller verkställande direktör må ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, så framt han däri äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolaget, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten, verkställande direktören eller tredje man.”

86 § AL 1944

Innehållsmässigt har en förändring av paragrafen skett så att även den verkställande direktören omfattas av jävsreglerna när denne handlägger fråga som hör till den löpande förvaltningen⁵².

År 1960 startade återigen en översyn av reglerna för aktiebolag och denna gång blev det ett verkligt nordiskt samarbete⁵³. Den svenska delen av samarbetet ledde fram till vår nuvarande lagstiftning, ABL.

---

⁵² Stenbeck, Wijnblad o Nial, s. 225

⁵³ Lidén, s. 36

---

5. Gällande rätt

5.1 Jäv för styrelseledamot

Under förarbetet till den nu gällande ABL övervägdes det att jävsreglerna även skulle omfatta de situationer där en styrelseledamot samtidigt företräder den andra avtalsparten. Dock anades det att en dylik regel skulle bli besvärlig i koncerner och att problem skulle uppstå vid styrelsens sammansättning.⁵⁴

Diskussionen ovan ledde ingenstans och jävsregeln i ABL 8 kap. 10 § överrenstämde i sak med 1944 års lag⁵⁵. Paragrafen hade då följande lydelse:

”Ledamot av styrelse eller verkställande direktör får ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Med avtal jämställes rättegång eller annan talan.”

8 kap.10 § ABL

1995 infördes följande tillägg;

”Om ett bolag har endast en aktieägare, skall ett avtal mellan denne och bolaget som inte avser löpande affärstransaktioner på sedvanliga villkor antecknas i eller fogas till styrelsens protokoll.”

8 kap 10 § ABL

Diskussionen från förarbetet till ABL fick genomslagskraft först i slutet på 1990-talet och den nuvarande lydelsen av jävsregeln infördes i 1999 års lag i 8 kap. 20 § genom lag 1998:760. Den gällande paragrafen lyder:

---

⁵⁴ Stenbeck, Wijnblad o Nial, s. 213 ff

⁵⁵ Prop. 1975:103 s. 379

”En styrelseledamot får inte handlägga en fråga om
1. avtal mellan styrelseledamoten och bolaget,
2. avtal mellan bolaget och en tredje man, om styrelseledamoten i frågan har
ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets, eller
3. avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten ensam
eller tillsammans med någon annan får företräda.
Bestämmelserna i första stycket gäller inte om styrelseledamoten, direkt
eller indirekt genom en juridisk person, äger samtliga aktier i bolaget.
Bestämmelsen i första stycket 3 gäller inte heller om bolagets motpart är ett
företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.
Med avtal som avses i första stycket jämställs rättegång eller annan talan.”

8 kap. 20 § ABL

Jäv föreligger sedan gammalt i första hand då styrelseledamoten själv träffar avtal med bolaget, mottager en gåva, eller när det är fråga om rättegång vari styrelseledamoten är motpart till bolaget. I andra hand föreligger jäv då avtalet gällt någon närstående till styrelseledamoten. Även uppdrag som verkställande direktör eller särskild firmatecknare i en juridisk person som bolaget för avtalsförhandlingar med leder till jäv. Jävsparagrafen är dock inte tillämplig i dels de fall, då styrelseledamoten direkt eller indirekt genom en juridisk person äger alla aktier i bolaget, och dels då bolagets motpart är ett bolag i samma koncern eller ingår i en företagsgrupp av motsvarande slag.⁵⁶ En styrelseledamot får inte vara med och handlägga en fråga i vilken denne är jävig. Då samtliga ledamöter i styrelsen, inklusive den verkställande direktören, är jäviga måste bolagsstämman i normalfallet besluta i frågan⁵⁷.

En svår omständighet är det faktum att avgöra vad som är jäv respektive intressekonflikt p.g.a. styrelseledamöternas olika engagemang. En intressekonflikt med olika åsikter mellan styrelseledamöter behöver inte medföra att den ena åsikten är mer skadlig för bolaget jämfört med den andra. De båda åsikterna kan gynna bolaget, men styrelseledamöterna kan ha olika alternativ för sitt handlande. Annorlunda är det i en jävsituation då styrelseledamoten enbart agerar i eget intresse.⁵⁸

---

⁵⁶ Prop. 1997/98:99 s. 218, Hemström, s. 100

⁵⁷ Dahlgren, s. 108

⁵⁸ Dahlgren, s. 108 f

5.2 Jäv för ställföreträdare

Genom 1999 års reform infördes bestämmelserna som reglerar att en styrelseledamot inte får handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som denne ensam eller tillsammans med någon annan får företräda, s.k. ställföreträdarjäv⁵⁹. Detta är en naturlig utökning av jävsregeln rörande direkt självkontrahering⁶⁰.

När det gäller ställföreträdarjäv uppkommer en fråga, nämligen huruvida en styrelseledamot är jävig i en fråga mellan bolaget och en annan juridisk person där denne är styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör. Rimligen borde fallet vara så att om styrelsesuppleanten inträtt i ordinarie styrelseledamots ställe i den andra juridiska personen så är styrelsesuppleanten behörig att företräda denna. Detta torde leda till att en styrelsesuppleant är förhindrad av reglerna i ABL 8 kap.20 § angående ställföreträdarjäv.⁶¹

I prop. 1997/98:99 nämns följande exempel som bakgrund till varför ställföreträdarjävet tillkom:

”...att en styrelseledamot i ett kreditföretag som också är styrelseledamot i ett industriföretag kan delta i ett beslut i industriföretagets styrelse om att ta upp ett lån i kreditföretaget. Ytterligare ett vanligt exempel kan anges. I två bolag där det ena är underleverantör till det andra har i vardera bolagets styrelse invalts en person som också är styrelseledamot i det andra bolaget. När ett avtal mellan bolagen rörande underleveranser behandlas i bolagets styrelser, kan ställföreträdaren för bolagets avtalspart komma att delta i beslutet.”

Prop. 1997/98:99 s. 95

I exemplen kan styrelseledamoten p.g.a. ställföreträdarjävet inte delta i handläggningen av frågorna oavsett om denne i det andra bolaget har befattat sig med samma fråga eller ej.

---

⁵⁹ Prop. 1997/98:99 s. 217 f, Dotevall, s. 141

⁶⁰ Dotevall, s. 141

⁶¹ Svernlöv, s. 96

Det som avgör är att det finns risk för att ställföreträdaren inte i tillräcklig omfattning tillvaratar bolagets intresse när en sådan konflikt föreligger.⁶²

Det förekommer inte enbart i svensk rätt, utan även i andra rättsordningar, hinder mot avtal mellan bolag som har gemensamma ställföreträdare. Anledningen till detta är att den personen med sådana uppdrag har att dela sin lojalitet mellan de olika bolagen. Vid varje åtgärd kan det uppstå problem att iaktta bolagens enskilda intresse.⁶³ Med sådana bedömningssvårigheter verkar ställföreträdarens lojalitets- och vårdplikt kräva att denne avstår från handläggningen av en fråga då tvivel uppstår. Ännu ett exempel som är svårbedömt är de fall då avtal ingås mellan bolagets verkställande direktör och andra ställföreträdare, vanligen om förmåner till olika styrelseledamöter. Det får antas att det rör sig om andra förmåner än de som sammanhänger med styrelseuppdraget. Det kan ifrågasättas om inte detta handlande kan utgöra ett väsentligt intresse som skulle kunna strida mot bolagets. Vid frågor som rör den verkställande direktörens anställningsvillkor och andra ekonomiska omständigheter skulle en enskild styrelseledamot kunna påverka utformningen av dessa, men i allmänhet är det hela styrelsen som fattar beslut härom.⁶⁴

Lagtextens ordalydelse ”någon annan” leder till oklarhet på minst en punkt. I prop. 1997/98:99 s. 217 ges intrycket att styrelseledamoten i exemplen på föregående sida alltid är jävig. Lagtextens singularisformulering ”någon annan” ger dock intrycket att jäv inte föreligger i situationer då styrelseledamoten tillsammans med minst två andra får företräda bolaget. Om det i styrelsen endast finns en eller två ledamöter blir således bestämmelsen om jäv tillämplig. Dock bör teleologisk tolkning användas så att jäv uppkommer även i de fall då styrelseledamoten tillsammans med andra får företräda bolaget.⁶⁵

Jävsregeln om ställföreträdarjäv i juridiska personer omfattar även utländska bolag då jävet görs gällande mot någon i ett svenskt aktiebolag. Exempelvis om en styrelse i ett svenskt aktiebolag skall besluta eller handlägga en fråga avseende avtal med ett bolag i USA. Då skall ställföreträdarna i det svenska bolaget, som också företräder det amerikanska bolaget, anses

---

⁶² Prop. 1997/98:99 s. 217, Nerep, s. 264

⁶³ Dotevall, s. 162

⁶⁴ Nerep, s. 262 f

⁶⁵ Nerep, s. 264

---

jäviga om det amerikanska bolaget är att betrakta som en juridisk person enligt de svenska bestämmelserna.⁶⁶

Innebörden av uttrycket ”företräda” föranleder vissa oklarheter. Svårigheten ligger i huruvida alla ställföreträdare för en juridisk person skall omfattas, även de personerna med avtalsrättsliga ställningsfullmakter. Då bestämmelsen träffar samtliga former av juridiska personer kan befattningshavare inte bara begränsas till styrelseledamöter, särskilda firmatecknare och verkställande direktörer, utan omfattar även bolagsmän, fullmaktshavare och andra som p.g.a. sin fullmakt eller ställning har lov att företräda den juridiska personen.⁶⁷

I paragrafen förklaras inte begreppet ”företräda”, vilket gör att alla former av fullmakter som ger en person rätt att företräda den juridiska personen, ensam eller tillsammans med någon annan, är tillräckliga för att fullmaktsinnehavaren skall räknas som ställföreträdare. Denna tolkning ger en bred tillämpning, men verkar ändå vara ändamålsenlig. Däremot kan det antas att företrädarkretsen inte kan inbegripa samtliga personer med ställningsfullmakt, oavsett position i den juridiska personen. Det torde vara så att en person med ställningsfullmakt har möjlighet att påverka frågan för handläggning och som ligger inom ramen för vilket personen får företräda den juridiska personen. Det saknar betydelse att befattningshavaren inte varit med om att handlägga frågan.⁶⁸

För jäv krävs det att ställföreträdaren själv är avtalspart med bolaget. Således skall företrädaren handla i eget namn och för egen räkning. Jävsregeln tillämpas också direkt eller analogt i de förhållande där ställföreträdaren handlar i eget namn, men för annans räkning, exempelvis i egenskap av kommissionär. Då ställföreträdaren handlar i annans namn och för annans räkning, är inte första punkten i 8 kap. 20 § ABL tillämplig, utan då är det i stället ställföreträdarjäv enligt den tredje punkten.⁶⁹

---

⁶⁶ Nerep, s. 264 f

⁶⁷ Nerep, s. 265

⁶⁸ Nerep, s. 265 f

⁶⁹ Nerep, s. 260

5.3 Jäv för styrelsesuppleant

Frågan huruvida en styrelsesuppleant träffas av bestämmelserna om ställföreträdarjäv eller inte besvaras vare sig i lag, förarbete eller praxis. Problemet kan dock lösas genom tolkning av bestämmelsens lydelse. Enligt ordalydelsen i 8 kap. 20 § ABL omfattar jävsregeln en styrelsesuppleant endast då denne tjänstgör i ordinarie styrelseledamots ställe. Även suppleanter för styrelseledamöter eller den verkställande direktören i avtalspartens bolag omfattas av ställföreträdarjävet. Det är en lösning för att undvika den intressekonflikt som kan vara förenad med att vara ställföreträdare för två avtalsparter samtidigt. Lösningen tar hänsyn till uppdelningen av de regler, dels gällande suppleanter från det ögonblick de utses och enbart gäller för suppleantens ställning som befattningshavare i bolaget, och dels de regler vilka gäller för suppleanten då denne inträtt i ordinarie styrelseledamots ställe.⁷⁰ Trots att ställföreträdaren inte har något eget intresse som strider mot bolagets, föreligger det en risk att denne inte i lämplig utsträckning tar tillvara bolagets intresse⁷¹.

Då paragrafen nämner verbet ”handlägga” kan den suppleant som inte inträtt i ordinarie styrelseledamots ställe närvara och även yttra sig vid styrelsens sammanträde. I de flesta styrelser medverkar styrelsesuppleanten i arbetet även om alla de ordinarie styrelseledamöterna är närvarande⁷². Dock kan suppleanten formellt inte medverka vid styrelsens beslut. Suppleanten kan anses få grundläggande behörighet att företräda bolaget i och med utnämmandet, men däremot kräver befogenheten inträde i ordinarie styrelseledamots ställe. Enligt Svernlöv (2002) riktar paragrafen in sig på den grundläggande behörigheten och inte befogenheten.⁷³

5.4 Förbud att handlägga

Uttrycket ”handlägga” fanns inte med i AL 1895 då lydelsen ”deltagande i avgörande i fråga” användes⁷⁴. Denna lydelse ändrades i AL 1910 till ”deltagande i behandling av fråga”, vilket lagstiftaren har jämställt med lydelsen i AL 1944 ”handlägga fråga”⁷⁵. Lagstiftaren valde

---

⁷⁰ Svernlöv, s. 96 f

⁷¹ Prop. 1997/98:99 s. 96

⁷² Dahlgren o Moberg, s. 129

⁷³ Svernlöv, s. 96

⁷⁴ AL 1910 62 §

⁷⁵ SOU 1941:9 s. 333

uttrycket ”handlägga fråga” istället för ”deltagande i behandling av fråga” för att kunna omfatta dels fall av deltagande i en kollegial behandling av en fråga, dels fall då en ensam styrelseledamot bereder och avgör en fråga⁷⁶. Detta uttryck ändrades inte till ABL och enligt prop. 2004/05:85 är lydelsen i den kommande aktiebolagslagen som skall träda ikraft den 1 januari 2006 densamma⁷⁷.

En styrelseledamot får inte handlägga en fråga mellan sig själv och bolaget. Det finns dock inget som hindrar styrelseledamoten att närvara vid förhandlingen mellan denne och bolaget, men styrelseledamoten måste då uppträda som motpart till bolaget. Styrelseledamoten får inte heller handlägga en fråga mellan bolaget och tredje man om styrelseledamoten har ett väsentligt intresse som strider mot bolagets.⁷⁸ Exempel på sådant väsentligt intresse kan vara när en familjemedlem till styrelseledamoten har ingått avtal med bolaget eller när styrelseledamoten har ett större aktieinnehav i motpartsbolaget⁷⁹. Förbudet gäller även avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten själv eller med någon annan får företräda. Jävsregeln för styrelseledamoten är ämnad att skydda bolaget⁸⁰. Den bedöms inte heller förhindra att styrelsen ger i uppdrag åt en jävig styrelseledamot att verkställa styrelsens beslut.⁸¹

Tolkningen av att en styrelseledamot inte får handlägga fråga angående ett avtal mellan denne och bolaget innebär att styrelseledamoten inte får lov att vara delaktig i beredning, diskussion eller överläggning av ett sådant avtal⁸². Styrelseledamoten får inte heller delta i beslut av den aktuella frågan⁸³, ej heller företräda bolaget vid avtalsslut utan särskilt bemyndigande⁸⁴. Om en jävig ställföreträdare, utan särskilt bemyndigande, företräder bolaget föreligger förutom jävet även ett befogenhetsöverskridande. Det innebär att medparten i avtalet är skyddad av god tro avseende jävsituationen. Då det föreligger en intressekollision mellan medkontrahenten och bolaget och medkontrahenten är i god tro måste denne försäkra sig om att ett särskilt bemyndigande från styrelsen eller från bolagsstämman föreligger. Om denne

---

⁷⁶ SOU 1941:9 s. 333, Kedner o Roos, s. 252

⁷⁷ Prop. 2004/05:85 s. 54

⁷⁸ Kedner o Roos, s.252, Stenbeck, Wijnbladh o Nial, s. 214

⁷⁹ SOU 1995:44 s. 207 f, Prop. 1997/98:99 s. 95

⁸⁰ SOU 1995:44 s. 206

⁸¹ Johansson o Pehrson, s. 423

⁸² Nerep, s. 259

⁸³ SOU 1995:44 s. 207 f, Prop. 1997/98:99 s. 95, Kedner o Roos, s.252 f

⁸⁴ AL 1944 92 § 2 st., SOU 1941:9 s. 348 f, Kedner o Roos, s. 253, Nerep, s. 260

har fått underlag om att ett särskild bemyndigande förelåg och då hävdar god tro, är det enligt Stenbeck m.fl. (1970), upp till rättsvetenskapen och rättsskipningen att avgöra om så är fallet. När medparten är en bolagsrepresentant kan denne inte hävda god tro.⁸⁵

Enligt Nerep (2003) torde den jävige styrelseledamoten i praktiken avlägsna sig från möteslokalen under överläggningen och beslutsfattandet av ärendet⁸⁶. Denna åsikt stämmer överens med vad som sägs i förarbetena till 1944 års lagstiftning. På så sätt elimineras samtliga misstankar om att styrelseledamotens närvaro skulle ha påverkat beslutet.⁸⁷ Närvaro vid styrelsesammanträdet kan dock krävas vid t.ex. förhandling mellan styrelseledamoten och bolaget i den aktuella avtalsfrågan⁸⁸. Styrelseledamotens avvikande från sammanträdet skall noteras i protokollet⁸⁹, liksom att frågan tagits i beaktande och beslutsfattandet gjorts i frånvaro av styrelseledamoten p.g.a. jäv⁹⁰. Eventuellt kan de jävsgrundande orsakerna anges⁹¹. Styrelseledamot som avlägsnat sig från mötet får inte ta del av protokollsnoteringen av det aktuella ärendet förrän protokollet är justerat⁹². Om trots allt den jäviga styrelseledamoten medverkar och påverkar beslutet blir det ogiltigt^{93,94}. Det räcker med att styrelseledamoten med sin blotta närvaro kan påverka styrelsens beslut för att jävsregeln inte skall tillåta styrelseledamotens närvaro⁹⁵. Innebörden, enligt 8 kap. 35 § ABL, är att om ett sådant beslut genomförs som en rättshandling är denna ogiltig om avtalsparten insåg eller bort inse befogenhetsöverskridandet⁹⁶, oavsett om genomförandet görs av en jävig eller ojävig person⁹⁷. Då en jävig styrelseledamot får lov att medverka vid handläggningen medför det knappast ett ogiltigt beslut såtillvida att de styrelseledamöterna som inte är jäviga bildar en beslutför styrelse⁹⁸.

Vid de nordiska överläggningarna inför ABL framhölls att jävsreglerna också borde gälla ensidiga rättshandlingar, vilka har betydelse för avtalets uppkomst, förändring eller

---

⁸⁵ Stenbeck, Wijnbladh o Nial, s. 227 f

⁸⁶ Nerep, s. 259

⁸⁷ SOU 1995:44 s. 206 f

⁸⁸ SOU 1941:9 s. 333

⁸⁹ Arlebäck, s. 65

⁹⁰ Nerep, s. 259

⁹¹ Nerep, s. 259

⁹² Arlebäck, s. 65

⁹³ Johansson, s. 127, Nerep, s. 267

⁹⁴ Dotevall, s. 130

⁹⁵ Johansson o Pehrson, s. 423

⁹⁶ Stenbeck, Wijnbladh o Nial, s. 225

⁹⁷ Nerep, s. 267 f

⁹⁸ Nerep, s. 268

upphörande⁹⁹. Exempel på sådana rättshandlingar kan vara åtgärder som föregår ett avtals ingående, t.ex. anbud och accept¹⁰⁰, men också förhandlingar och omförhandlingar, tillämpning eller uppsägning av ett kontrakt¹⁰¹. Vid gåva från bolaget anses jävsregeln äga motsvarande tillämpning¹⁰². Därför anses lagtextens lydelse ”fråga om avtal” omfatta även sådana rättshandlingar. När det gäller övriga typer av ensidiga rättshandlingar eller faktiska åtgärder, vilka har betydelse i en intressekonflikt, kan ibland styrelseledamotens allmänna vårdplikt verka i samma riktning som jävsregeln.¹⁰³

Med ovanstående bestämning av uttrycket ”fråga om avtal” är det enligt Nerep (2003) nära till hands att vidga, direkt eller analogt, tillämpningsområdet så det omfattar alla rättshandlingar vilka har till syfte att grundlägga, bevara, förändra eller upphäva rättsförhållande på förmögenhetsrättens område. Följden blir då att exempelvis även preskriptionsbrytande åtgärder och utförandet av fullmakt torde träffas av jävsregeln.¹⁰⁴ Dock är Åhman (1997) av motsatt uppfattning och menar att en rättshandling som preskriptionsavbrott inte torde träffas av jävsreglerna, då rättshandlingen avser bevarande av en förpliktelse och inte ett avtal¹⁰⁵.

5.5 Fråga om avtal

I 8 kap. 20 § ABL jämställs ”fråga om avtal” med rättegång eller annan talan¹⁰⁶. Det innebär att uttrycket ”fråga om avtal” omfattar varje slags process i de allmänna domstolarna, förvaltningsdomstolarna eller vid skiljeförfaranden. Dock föreligger inte jäv då frågan rör ansökningar eller andra myndighetskontakter.¹⁰⁷ Även bildandet av en association, aktieägartillskott eller annan form av tillskott, förvärv av egna aktier, teckning i samband med nyemission av aktier, samt fusioner skall omfattas av begreppet ”fråga om avtal”.¹⁰⁸

NJA 1982 s. 1 behandlar ett aktiebolag med två ägare varav endast den ena fick teckna bolagets firma. Han utställde ett skuldebrev för bolagets räkning till sin hustru som ersättning

---

⁹⁹ SOU. 1971:15 s. 209 f, Prop. 1975:103 s. 379, Prop 1997/98:99 s. 95

¹⁰⁰ Johansson o Pehrson, s. 423

¹⁰¹ SOU 1971:15 s. 209 f, Kedner o Roos, s. 253, Nerep, s. 250

¹⁰² Prop. 1975:103 s. 379, Kedner o Roos, s. 253

¹⁰³ SOU 1971:15 s. 209 f

¹⁰⁴ Nerep, s. 250

¹⁰⁵ Åhman, s. 772

¹⁰⁶ SOU 1971:15 s. 209 f, Prop. 1975:103 s. 379

¹⁰⁷ Nerep, s. 259

¹⁰⁸ Nerep, s 252

för arbete hon utfört åt bolaget. Meningsskiljaktighet uppstod mellan ägarna och HD fann att mannen inte hade befogenhet att utfärda skuldebrevet. HD ansåg att hustrun bort inse att hennes make överskred sin befogenhet och att hon därmed var i ond tro. Hustruns talan om att erhålla skuldebrevets belopp ogillades.¹⁰⁹

HD uttalade ”med hänsyn bla till de verkningar i bevisbördehänseende som innehav av ett skuldebrev medför får [styrelseledamoten] ansetts ha handlagt fråga rörande avtal mellan bolaget och [styrelseledamotens hustru]”. Nerep (2003) anser att detta inte ger någon grund att betvivla att även de åtgärder vilka traditionellt inte betecknas som rättshandlingar, och som har betydelse i bevisbördehänseende, kan kvalificeras som fråga om avtal. Därigenom inbegrips olika slags bekräftelsehandlingar som kan ha bevisvärde, exempelvis det faktiska utfärdandet av skuldebrev. Det saknar betydelse om utfärdandet av dokumentet uteslutande har bevisverkan eller har både rätts- och bevisverkan.¹¹⁰

HD ansåg sig även tvingad att pröva om makens intresse i frågan hade varit stridande mot bolagets intresse. Det var, enligt HD, uppenbart att makens intresse av skuldebrevets utfärdande kunnat strida mot bolagets.¹¹¹

Åhman (1997) utgår ifrån att en bekräftelsehandling är så pass nära rättshandlingen att jävsregeln analogvis är tillämplig. Speciellt med tanke på att en bekräftelse ofta är ett tungt bevis. Åhman drar ändå slutsatsen att jävsregeln ej är tillämplig på bekräftelsehandlingar.¹¹² Däremot är Nerep (2003) av en annan åsikt och anser att jävsregeln är tillämplig. Nerep hänvisar till uttalandet av HD i NJA 1982 s. 1 att skuldebrevets utfärdande är att beteckna som ”fråga om avtal” p.g.a. dess verkningar i bevisbördehänseende.¹¹³

5.6 Självkontrahering

Med självkontrahering menas de fall där någon ställföreträdare för bolaget ingår avtal med sig själv eller då ställföreträdaren även är företrädare för ett annat bolag och de båda bolagen ingår avtal med varandra. I det sista fallet föreligger det intressegemenskap mellan de båda

---

¹⁰⁹ Hellner, s. 65

¹¹⁰ Nerep, s. 250 f

¹¹¹ Se NJA 1982 s. 1

¹¹² Åhman, s. 773

¹¹³ Nerep, s. 251 f

---

bolagen. Av ovanstående kan man utläsa att det kan förekomma både direkt och indirekt självkontrahering, vilka båda behandlas i 8 kap. 20 § ABL. Enligt ABL medför automatiskt direkt självkontrahering att en styrelseledamot har ett mot bolaget stridande intresse. Därigenom är denne förhindrad att handlägga frågor rörande avtal mellan denne och bolaget^{114, 115}.

Åsikten gällande att avtal mellan styrelseledamoten och bolaget är mycket skadliga för bolaget är, enligt Dotevall (1999), gammal och spridd. Det saknar således betydelse att rättshandlingen är fördelaktig för bolaget, direkt självkontrahering är alltid otillåten.¹¹⁶

Indirekt självkontrahering föreligger när styrelseledamöter har ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot bolagets. Det räcker inte att påvisa ett motstridigt intresse för att pliktförsummelse skall uppstå, utan det måste vara ett väsentligt intresse som strider mot bolagets.¹¹⁷

5.7 Väsentligt intresse

Väsentligt intresse definieras varken i lagtext eller i förarbeten. Nerep (2003) anser att det som enbart är av obetydligt intresse inte skall omfattas av jävsregeln. Målet för varje ställföreträdare bör vara att undvika intressekonflikter och agera lojalt för bolaget.¹¹⁸

När det skall avgöras om det rör sig om ett väsentligt intresse eller inte, skall inte endast de objektiva omständigheterna beaktas utan även de av subjektivt slag. Det skall alltså inte endast fokuseras på vad som kan räknas som väsentligt intresse i allmänna fall utan hänsyn skall också tagas till det enskilda fallets omständigheter. Dock skall det ske en objektiv bedömning huruvida intresset strider mot bolagets eller inte. Den avgörande punkten vid denna bedömning är inte *om* konflikten verkligen föreligger utan att den faktiskt *kan* föreligga.¹¹⁹

---

¹¹⁴ Prop. 1975:103 s. 379

¹¹⁵ Dotevall, s. 138

¹¹⁶ Dotevall, s. 138

¹¹⁷ Dotevall, s. 140

¹¹⁸ Nerep, s. 261

¹¹⁹ Nerep, s. 263

Ett väsentligt intresse föreligger inte då en styrelseledamot t.ex. är med och handlägger frågor om fusion då denne har aktier i det överlåtande bolaget, föresatt att innehavet av aktierna är ringa, både i relation till dennes privata ekonomi och till det överlåtande bolagets aktiekapital. Om däremot styrelseledamoten har ett större aktieinnehav i ett annat bolag med vilket bolaget skall sluta avtal och det leder till att styrelseledamotens aktier stiger i värde måste detta ses som ett väsentligt intresse.¹²⁰ Då en styrelseledamots intresse sammanfaller med bolagets, t.ex. om denne äger en fordran av väsentligt belopp hos bolaget och p.g.a. detta är intresserad av en inkomstbringande affär för bolaget, så uppkommer ingen jävssituation.¹²¹

NJA 1936 s. 684 handlar om två aktiebolag med samma personer, tillika ägare, i sina styrelser. Det första bolaget, Pama, hade en räntefordran på det andra bolaget, AB Packningsindustri. Bolagen kommer överens om att en delbetalning av fordran skall ske. AB Packningsindustri ångrar sig och hittar på en motfordran på Pama. Styrelsen i Pama fattar då beslut på en extra bolagsstämma att kvittning mellan bolagen ändå skall ske. En av styrelsesuppleanterna i de båda bolagen motsätter sig beslutet och yrkar att beslutet måste upphävas p.g.a. styrelseledamöternas intresse i den behandlade frågan. HD ogillar yrkandet och menar att styrelseledamöternas aktieinnehav i AB Packningsindustri ej utgjort något hinder för att delta i frågans behandling på Pamas bolagsstämma.

Eftersom det är ett gammalt fall är det inte självklart att utgången idag skulle bli densamma. I verkligheten torde ofta maktförhållandena i styrelsen i ett aktiebolag vara beroende av styrelseledamöternas olika personliga egenskaper, exempelvis samhällsposition och vältalighet. Då förefaller det rimligt att bedömningen av HD i NJA 1936 s. 684 än idag kan vara vägledande. Alltså kan styrelsens beslut ses som fattats med avgörande påverkan från den jävige styrelseledamoten då denne tillåtits att övertyga den övriga styrelsen vid diskussionerna som föregått beslutet. Som vi tidigare nämnt under avsnitt 5.4 ”Förbud att handlägga” kan det räcka med att styrelseledamoten närvarat vid diskussionen för att kunna ha påverkat beslutet. Den som vill hävda att ett styrelsebeslut är ogiltigt endast för att en jävig styrelseledamot har tillåtits närvara eller delta vid diskussionerna innan styrelsebeslutet hamnar i en besvärlig bevissituation.¹²²

---

¹²⁰ Se NJA 1936 s. 684

¹²¹ Se NJA 1936 s. 684, Kedner o Roos, s. 253, Stenbeck, Wijnbladh o Nial, s. 214

¹²² Johansson o Pehrson, s. 430

Nerep (2003) anser att det är naturligt att det väsentliga intresset är av ekonomiskt slag¹²³. Dotevall (1999) är av motsatt åsikt och menar att uttrycket ”intresse” även bör omfatta personliga förhållanden och behöver således inte endast omfatta ekonomiska förhållanden. Det leder till att när man jämför det personliga intresset med det ekonomiska intresset kan styrelseledamoten bedömas vara jävig då det t.ex. gäller anställning av dennes barn i bolaget. Om en styrelseledamots nära vän eller släkting har ett väsentligt intresse rörande avtalet leder inte detta automatiskt till att styrelseledamoten blir jävig. Dock föreligger jäv om styrelseledamoten har en personlig relation till den indirekt berörda personen, vilket gör att styrelseledamoten kan anses ha ett väsentligt intresse som strider mot bolagets. Detta gäller främst sambor eller äkta makar.¹²⁴

Vad skall omfattas av väsentligt intresse? Räknas en minoritetspost som styrelseledamoten innehar i ett annat bolag? I vilka situationer kan en styrelseledamots intresse strida mot bolagets? Av paragrafens ordalydelse att döma räcker det att intressets karaktär är ägnat att strida mot bolagets. Detta gör ändå att omfattande avgränsningsproblem kvarstår; ett avtal mellan bolaget och tredje man kan vara av så ringa betydelse att en intressekonflikt egentligen inte finns, trots att bolagets motpart ägs av ställföreträdaren eller någon närstående till denne. Jävsregeln ger stort utrymme för tolkningsfrågor; hur stor ägarandel krävs i en motpart för att det skall räknas som väsentligt intresse? Hur stor fordran hos motparten krävs? Eller vad gäller då närstående fysiska eller juridiska personer äger aktier eller en fordran?¹²⁵

5.8 Arvode

Utmärkande för en stor del av kritiken som riktas mot näringslivet är de ersättningsnivåer och ersättningssystem som finns. Allmänhetens kritik riktar sig bl.a. mot för höga löneökningar och bonusar för företagsledare, eller att företagsledare har fått mer i lön och högre bonus trots att det har gått dåligt för bolaget. Kodgruppen anser att det i alldeles för många fall inte hållits tillräckligt med avstånd till de otillåtna eller orimliga gränserna, vilket förväntas att

---

¹²³ Nerep, s. 261

¹²⁴ NJA 1982 s. 1, Dotevall, s. 140

¹²⁵ Nerep, s. 262

---

befattningshavare på hög nivå i näringslivet kan göra.¹²⁶ En god personlig etik hos beslutsfattare på varje nivå i bolaget har en stor betydelse för näringslivets förtroende¹²⁷.

Till styrelsens arbetsområde hör bl.a. att bestämma anställningsvillkor för den verkställande direktören, såsom lön, bonus och pensionsförmåner samt andra förmåner. Sätillvida den verkställande direktören även är styrelseledamot får denne ej delta i handläggning av sådana frågor enligt jävsregeln i 8 kap. 20 § ABL. Det kan antas att bolagsstämman fastställer varje enskilt belopp, alternativt en totalsumma att fördela enligt styrelsens beslut. Förfarandet bestäms av jävsregeln i 8 kap. 20 § ABL och inte p.g.a. någon kompetensfördelningsregel i ABL. Ett sätt att se på saken är att styrelsen visserligen har behörigheten att fastställa arvoden för varje enskild styrelseledamot, men saknar befogenhet därtill.¹²⁸

Dahlgren (1992) menar att i praktiken beslutar styrelsen själv om sina arvoden. Det är visserligen en företrädare för styrelsen på bolagsstämman som föreslår arvodesbeloppet, men eftersom styrelsen har den slutliga bestämmanderätten är det den som i verkligheten bestämmer hur stor summan för varje styrelseledamot skall vara i slutändan. Följden blir att om en aktieägare har synpunkter på arvodesbeloppet riskerar denne att bli nerröstad¹²⁹.

Detta argumenterande strider emellertid mot vad Nerep (2003) hävdar; nämligen att den aktiebolagsrättsliga doktrinen menar att styrelsen är förhindrade av jävsbestämmelserna att besluta om arvoden till varje enskild styrelseledamot¹³⁰. Detta oberoende av styrelseledamotens medverkande vid beslutet eller vid handläggningen av frågan, annars skulle styrelseledamöterna kunna besluta om fördelaktiga arvoden åt varandra.¹³¹

Det senare resonemanget utvidgar därmed jävsregelns analogitillämpning till att även omfatta jävslänkande fall eller omständigheter då det föreligger risk för att bolagets intressen inte tillvaratas tillräckligt. Det leder då till en situation där följande fråga uppkommer: kan styrelsen någonsin fatta beslut om eller verkställa rättshandlingar som gäller någon av styrelsens ledamöter? I jämförelse med frågor om arvode till styrelsen är risken för att det

---

¹²⁶ SOU 2004:130 s. 136

¹²⁷ SOU 2004:130 s. 157

¹²⁸ Nerep, s. 252

¹²⁹ Dahlgren, s. 29 f

¹³⁰ Nerep, s. 253

¹³¹ SOU 1971:15 s. 217, Nerep, s. 253

---

bortses från bolagets intresse vid affärer där en styrelseledamot är motpart minst lika stor. Trots att styrelseledamöterna följer jävsreglerna finns risken att de gynnar varandra på lång sikt. Nerep (2003) menar att det är svårt att förstå varför enbart frågan om styrelsens arvode är särbehandlad vid användande av jävsregeln och menar att ordalydelsen inte ger något svar på frågan.¹³²

Då jävsregeln tillämpas och tolkas på det utvidgande sättet medför det stora krav på försiktighet då en styrelseledamot har intresse vid fråga om avtal med bolaget. Det är en påfallande risk för ett befogenhetsöverskridande och ett ogiltigt avtal.¹³³

En helt annan situation hade uppkommit då frågan om styrelsens arvode enbart gällt bolagsstämmans exklusiva kompetens. Så är dock icke fallet i ABL utan avsaknaden av en dylik kompetensregel leder till att jävsbestämmelsens analogtillämpning blir omfattande enligt resonemanget ovan. Antagandet kan ske att risk föreligger vid varje enskilt tillfälle då styrelsen skall handlägga fråga om avtal mellan bolaget och en styrelseledamot, eller närstående till denne.¹³⁴

Det finns uppenbarligen inga sakliga anledningar att urskilja frågan om styrelsens arvode från andra rättshandlingar mellan bolaget och en styrelseledamot. Följden blir den att analogtillämpningen även kommer att omfatta beslut gällande utbetalning av andra ersättningar än arvoden till styrelseledamöterna. Det gäller ersättningar för andra tjänster förutom styrelseuppdraget t.ex. konsultarvode.¹³⁵

Aktiebolagskommitténs uttalande, att styrelsebeslut om en enskild styrelseledamots ersättning för arbete som inte omfattas av styrelseuppdraget ligger i linje med kompetensfördelningsreglerna i ABL, brister på minst två punkter.¹³⁶

Den första punkten gäller förutsättningen att styrelseuppdraget kan avgränsas till att gälla ett visst arbete, så att något annat arbete helt klart faller utanför ramen för styrelseuppdraget. En dylik avgränsning är vanligtvis inte enkel och sällan kan de helt klara fallen identifieras. Det

---

¹³² Nerep, s. 253 f

¹³³ Nerep, s. 255

¹³⁴ Nerep, s. 254

¹³⁵ Nerep, s. 254

¹³⁶ Nerep, s. 254

är inte givet att endast styrelsemöten och dess förberedelser omfattas av styrelseuppdraget. Arvodesersättningarna skall visa hur mycket en styrelseledamot är engagerad, det skall inte framgå av sidersättningarna.¹³⁷

Den andra punkten rör Aktiebolagskommitténs uppfattning att principen att styrelsen inte skall besluta om sina egna arvoden är en kompetensfördelningsnorm. Så är inte fallet utan principen kan härledas från jävsregeln. Denna är tillämplig om den styrelseledamot som skall ha ersättning för annat än styrelseuppdraget inte deltar i styrelsens handläggande eller beslut i frågan. Enligt analogitillämpningen ovan skall sidersättningar behandlas på samma sätt, vilket leder till att de frågorna inte kan handläggas av styrelsen. Detta omfattande styrelsejäv gör att dessa frågor istället får behandlas av bolagsstämman.¹³⁸

Dahlgren (1992) anser att aktieägarna bör kräva mer av styrelsen när det gäller bolagets skötsel med tanke på de höga arvodena, vilka bör motiveras med en betydande arbetsinsats från styrelseledamöterna. Det skall inte vara så lätt att dra sig undan sitt ansvar genom att lägga skulden på den verkställande direktören och/eller revisorn när bolaget hamnar i kris.¹³⁹

Enligt Kodgruppens förslag är det bolagsstämman som skall besluta om arvode till styrelsen och övrig ersättning för styrelsearbetet. Det skall också delas upp mellan styrelseordföranden och övriga styrelseledamöter samt eventuell ersättning för utskottsarbete. Bolagsstämman skall också besluta om principerna för ersättningen till den verkställande direktören och den övriga bolagsledningen samt alla former av aktie- och aktiekursrelaterade incitamentsprogram till bolagsledningen eller styrelsen.¹⁴⁰

Problemet skulle inte lösas genom en kvalificering av arvodesfrågan till bolagsstämmans exklusiva kompetens. Det skulle ändå bli svårt att avgränsa styrelsearvodet från andra ersättningar. Ytterst blir följden av en utvidgande tolkning enligt ovan att alla frågor gällande avtal med styrelseledamot och dennes närstående flyttas från styrelsens till bolagsstämmans kompetensområde. Det blir en likadan situation när styrelsen skall fatta beslut rörande

---

¹³⁷ Nerep, s. 254 f

¹³⁸ Nerep, s. 255

¹³⁹ Dahlgren, s. 30

¹⁴⁰ SOU 2004:130 s. 86, SOU 2004:47 s. 226

---

nyemission p.g.a. bolagsstämmans bemyndigande eller under premisser från bolagsstämmans godkännande.¹⁴¹

5.9 Jäv för syssloman

Styrelseledamotens rättsliga ställning påminner om ett sysslomannaförhållande, då denne har i uppdrag att handla för någon annans räkning. Om likheten överdrivs kan det leda till slutsatser i ansvarsfrågor, som är oförenliga med affärlivets villkor. Ställningen för en styrelseledamot är friare i den bemärkelsen att denne vid minsta osäkerhet inte behöver rådgöra med huvudmannen om vad som är dennes vilja. En annan aspekt är att en ledamot av styrelsen är med och driver en affärsverksamhet. För att denna skall kunna uppnå vinst måste ledningen ibland ta risker.¹⁴²

Vid en jämförelse mellan uppdragen som styrelseledamot och verkställande direktör framkommer att uppdraget som verkställande direktör liknar ett anställningsförhållande och det som styrelseledamot har karaktären av ett uppdragsförhållande. Uppdraget skiljer sig från den verkställande direktörens anställningsförhållande på så sätt att den verkställande direktören också har ställning som organ i bolaget, vilken är självständig och härledd ur ABL och bolagsordningen. Av detta kan slutsatsen dras att styrelseledamot och verkställande direktör har en rättslig ställning av liknande slag. Från denna sysslomannaliknande ställning som styrelseledamoten och den verkställande direktören besitter, kan en allmän lojalitets- eller vårdplikt härledas. Konstaterandet av en sysslomannaliknande ställning med tillhörande lojalitetsplikt är inte tillräcklig för att bedöma frågor rörande skadestånd. Lojalitetsplikten är en del av vårdplikten och kan sägas bli konkret genom bl.a. 8 kap. 20 § ABL.¹⁴³

5.10 Jäv för arbetstagarrepresentant

Om bolaget har tecknat ett kollektivavtal med en facklig organisation och sysselsatt i medeltal minst 25 personer det senaste räkenskapsåret, har bolagets anställda rätt att välja två ordinarie ledamöter och två suppleanter som skall ingå i styrelsen. Då bolaget bedrivit verksamhet inom skilda branscher och har haft minst 1000 anställda får istället tre styrelseledamöter och tre

---

¹⁴¹ Nerep, s. 255

¹⁴² Dotevall, s. 128

¹⁴³ Dotevall, s. 128 f

suppleanter utses. Antalet arbetstagarledamöter får dock inte överstiga antalet övriga styrelseledamöter.¹⁴⁴

Jävsreglerna i 8 kap. 20 § ABL omfattar även arbetstagarrepresentanter i styrelsen i ett aktiebolag¹⁴⁵. Det finns dessutom en särskild jävsregel för arbetstagarrepresentanterna, och deras suppleanter, 14 § LSP¹⁴⁶. Den senare paragrafen innebär att arbetstagarrepresentanterna ej äger delta vid behandling av frågor som rör stridsåtgärder, kollektivavtal, eller andra frågor i vilka en på arbetsplatsen facklig organisation har väsentligt intresse som kan strida mot bolagets¹⁴⁷. Skälet bakom denna jävsregel är att fackliga frågor skall skiljas från frågor om bolagets ledning¹⁴⁸. Detta torde innebära att varken arbetstagarledamöterna eller deras suppleanter får närvara vid behandling av de aktuella frågorna¹⁴⁹. Då det gäller verksamhetens mål och inriktning i ett bolag, som har verksamhet av facklig, politisk eller religiös natur får arbetstagarrepresentanterna delta vid behandlingen av dessa frågor, men inte vid beslutsfattandet¹⁵⁰. Samma undantagsregel lär gälla bolag inom press, radio och TV¹⁵¹.

Det är inte enbart tvister som kan uppstå vid förhandlingar om innehållet i kollektivavtalet som omfattas av jävsregeln i 14 § LSP, utan även när exempelvis styrelsen skall bestämma strategin inför framtida löneförhandlingar. Det är dock klart att frågor gällande bolagets ledning inte träffas av jävsregeln i 14 § LSP. Oviktigt är alltså att frågan har karaktären att bolaget är skyldigt att förhandla med arbetstagarorganisationen enligt 11-14 §§ MBL.¹⁵²

När det gäller användandet av 8 kap. 20 § ABL för arbetstagarrepresentanter uppkommer problem då styrelsen skall behandla nedskärning av personal. När uppsägningen gäller arbetstagarrepresentanten själv blir denne jävig¹⁵³, men inte då uppsägningen gäller andra anställda. Anledningen till detta är själva tanken med att ha arbetstagarrepresentanter i styrelsen, nämligen att bredda beslutsunderlaget för styrelsen.¹⁵⁴

---

¹⁴⁴ 4 § LSP, Lundén s. 104

¹⁴⁵ 11 § LSP, Dahlgren o Moberg, s. 105

¹⁴⁶ Dahlgren o Moberg, s. 104, Svernlöv, s. 97

¹⁴⁷ Arlebäck, s. 143, Hemström, s. 100 f, Moberg, s. 68, Svernlöv, s. 97

¹⁴⁸ Prop. 1972:116 s 135 f, Moberg, s. 68

¹⁴⁹ Svernlöv, s. 97

¹⁵⁰ 14 § LSP, Arlebäck, s. 143

¹⁵¹ Arlebäck, s. 66

¹⁵² Dotevall, s. 130 f

¹⁵³ Kedner o Roos, s. 253

¹⁵⁴ Dotevall, s. 131 m.hv. Hemström, s. 198, Roos, s. 45 f

En arbetstagarledamot har precis samma ansvar och skyldighet enligt ABL som en vanlig styrelseledamot. Då det bildas en kommitté eller ett utskott i styrelsen för att bereda ett visst ärende har de anställda rätt till en plats i varje sådan grupp.¹⁵⁵

Trots att den ordinarie arbetstagarledamoten är närvarande på mötet får även suppleanten lov att närvara. Det finns däremot ett förslag i SOU 2004:47 att suppleanter till arbetstagarledamöter endast skall närvara när någon av de ordinarie arbetstagarledamöterna är frånvarande. Anledningen är att begränsa antalet deltagare som är närvarande på styrelsesammanträdena.¹⁵⁶

5.11 Undantag

När det gäller styrelsejäv innehåller 8 kap. 20 § ABL två undantag. Det första avser avtal mellan styrelseledamot och bolaget och det andra när bolaget ingår i samma koncern eller liknande företagsgrupp.¹⁵⁷ Det första undantaget har tillkommit efter ett avgörande i HD, NJA 1981 s. 1117, vilket behandlar jävsfrågan vid avtal mellan ett bolag och en styrelseledamot¹⁵⁸. Det andra undantaget har tillkommit av praktiska orsaker¹⁵⁹.

5.11.1 Ensam aktieägare

Det första undantaget syftar till att skydda aktieägarnas intresse, d.v.s. bolagets intresse. Om en styrelseledamot äger alla bolagets aktier finns det inget som ligger till grund för jäv.¹⁶⁰ Det innebär att den första punkten i paragrafen, avseende fråga rörande avtal mellan styrelseledamoten och bolaget eller vid slutande av sådana avtal, ej är tillämplig.¹⁶¹ Undantaget i jävsregeln, vilket överensstämmer med Lagrådets anmärkning, bör träffa alla jävsreglerna i paragrafens första stycke¹⁶².

---

¹⁵⁵ SOU 2004:47 s. 209 f

¹⁵⁶ SOU 2004:47 s. 210, 229

¹⁵⁷ Svensson o Danelius, s. 130

¹⁵⁸ Prop. 1997/98:99 s. 217

¹⁵⁹ Svensson o Danelius s. 130

¹⁶⁰ Prop. 1997/98:99 s. 218

¹⁶¹ Svensson o Danelius, s. 130

¹⁶² Prop. 1997/98:99 s. 217 f

NJA 1981 s. 1117 handlar om en ensam styrelseledamot tillika ensam aktieägare, som hade ingått ett avtal med sig själv och bolaget. Det var ett mycket förmånligt avtal för styrelseledamoten. När bolaget senare gick i konkurs hävdade konkursboet att på grund av jäv var avtalet ogiltigt. Högsta domstolen fann att jävsregeln tillkom i bolagets intresse, vilket är detsamma som aktieägarnas intresse. I fallet var styrelseledamotens intresse detsamma som aktieägarens. Detta fick till följd att jävsregeln ej var tillämplig och därmed kunde den inte åberopas av konkursboet.¹⁶³ Det finns alltså inte något hinder för att en ensam aktieägare i ett aktiebolag företräder bolaget då detta träffar avtal med denne. Det finns heller inget hinder att samma person företräder både moderbolaget och dotterbolaget vid avtal dem emellan.¹⁶⁴

Frågan i NJA 1981 s.1117 gällde direkt ägande, men inte heller då bolaget ägs indirekt av styrelseledamoten genom en juridisk person uppstår en intressekonflikt vilket kan leda till en jävssituation.¹⁶⁵ Även om bolagets aktier ägs av ett handelsbolag där styrelseledamoten och ett av denne delägt aktiebolag är ensamma bolagsmän, d.v.s. indirekt ägande, är bestämmelsen om jäv ej tillämplig¹⁶⁶.

Om styrelsen i ett dotterbolag istället bestod av en styrelseledamot som inte är aktieägare är det inte givet att HD skulle ha dömt på samma vis som ovan. Det är knappast troligt att kunna göra gällande en identitet mellan styrelseledamotens intresse och moder- och dotterbolagets intresse. Denna identitet torde enbart föreligga då styrelseledamoten äger samtliga aktier i moderbolaget.¹⁶⁷

5.11.2 Koncern eller företagsgrupp

Det andra undantaget behandlar fall då samma ledamot sitter i styrelsen för två olika bolag i samma koncern eller företagsgrupp och som skall ingå avtal med varandra. Oavsett om det är en oäkta koncern, d.v.s. när en fysisk person sammanbinder koncernens olika bolag, så är inte reglerna om ställföreträdarjäv tillämpliga på ställföreträdare som äger rätt att företräda två eller flera bolag, vilka ingår i koncernen. Detta gäller oavsett var den fysiske personen har sin

---

¹⁶³ Johansson o Pehrson, s. 426 f

¹⁶⁴ Kedner, s. 118

¹⁶⁵ Prop. 1997/98:99 s. 217 f

¹⁶⁶ Svensson o Danelius, s. 130

¹⁶⁷ Johansson o Pehrson, s. 427

---

hemvist eller vilket medborgarskap denne har. Även i de fall koncernen sammanbinds genom annan juridisk person i Sverige eller i utlandet är ställföreträdarjäv undantaget.¹⁶⁸

Enligt Nerep (2003) är den lagliga grunden för undantaget att det i allmänhet saknas argument för att det föreligger intressekonflikt, men det är inte uteslutet att det kan förekomma, mellan bolag inom samma koncern eller företagsgrupp. Det vore verklighetsfrämmande med ogiltighets- eller skadeståndspåföljder p.g.a. befogenhetsöverskridande om det skulle kunna hävdas jäv i ovanstående fall.¹⁶⁹

Det är för att underlätta i praktiken som undantaget utformats¹⁷⁰. Då det ofta finns ledamöter som sitter i styrelsen för olika bolag inom samma koncern skulle det kunna, om jävsregeln tillämpades, leda till att styrelsen inte blir beslutför¹⁷¹. Trots koncernundantaget är det lämpligt att en styrelseledamot avstår från att medverka vid avtalshandläggning med ett annat koncernföretag, i vilket denne också är styrelseledamot, bör denne göra så med hänsyn till gällande beslutförhetsregler¹⁷².

I remissen till Lagrådet ingick endast begreppet ”koncern”. Lagrådet påpekade då att undantaget enbart träffar aktiebolagsrättsliga koncerner. Enligt uppfattningen hos Lagrådet är det möjligt att det finns orsaker till att undantaget bör gälla även andra kategorier av koncernföretag. Även i övriga koncernliknande företagsgrupper, när ett annat rättssubjekt än ett aktiebolag har det bestämmande inflytande över andra bolag, torde det kunna vara så att samma styrelseledamöter representerar olika bolagsstyrelser. I en dylik företagsgrupp kan en styrelseledamot på grund av ställföreträdarjäv inte vara med vid handläggningen av ett avtal med ett annat koncernföretag. Det saknar betydelse ur en aktieägarsynpunkt huruvida det överordnade bolaget i företagsgruppen är ett aktiebolag eller ett annat rättssubjekt. Därför har undantaget i propositionen vidgats så att det även gäller då bolagets motpart ingår i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Meningen med denna utformning är att också koncerner, vilka avses i 1 kap. 4 § ÅRL, 1 kap. 4 § FörenL och 1 kap. 5 § SL omfattas

---

¹⁶⁸ Nerep, s. 266

¹⁶⁹ Nerep, s. 266

¹⁷⁰ Prop. 1997/98:99 s. 218

¹⁷¹ Prop. 1997/98:99 s. 218, Svensson o Danelius, s. 130

¹⁷² Prop. 1997/98:99 s. 219, Kedner o Roos, s. 254, Svensson o Danelius, s.131

---

av undantaget. Undantaget skall också gälla då en kommun eller en fysisk person kontrollerar en företagsgrupp på grund av aktie- eller andelsinnehav.¹⁷³

Regeringen övervägde en lösning så att undantaget endast gällde då moderbolaget ägde mer än 90 % av aktierna och med mer än 90 % av det totala röstetalet. Även detta torde leda till praktiska olägenheter för koncernföretag. Förslaget blev att då bolaget och dess avtalspart ingår i samma koncern skall undantaget om ställföreträdarjäv gälla.¹⁷⁴

Ytterligare ett förslag till undantag fanns i remissen. Det gällde att jäv inte skulle föreligga då bolagets samtliga aktier ägdes av en avtalspart. Meningen var att undantaget även skulle omfatta de avtal mellan t.ex. en kommun och ett kommunägt bolag. Med propositionens utformning av paragrafen behövs emellertid inte ett sådant undantag, utan utformningen får anses gälla även kommuner och deras bolag.¹⁷⁵

5.12 Lojalitets- eller vårdplikt

Den allmänna lojalitets- eller vårdplikt som ligger på styrelseledamöternas och verkställande direktörens ansvar verkar i samma riktning som jävsregeln i 8 kap. 20 § ABL. Skyldigheten att ta tillvara bolagets intresse kan emellanåt utgöra ett hinder för en ställföreträdare att utföra rättshandlingar som formellt inte träffas av jävsregeln, men där motsvarande övervägande gör sig påminda.¹⁷⁶

5.12.1 Flera uppdrag

Trots att bolag är sammankopplade på så sätt att en eller flera personer är med i styrelsen i båda bolagen, så är de självständiga juridiska personer. Rättshandlingar bolagen emellan är att betrakta som rättshandlingar mellan skilda rättssubjekt. Den person med uppdrag som styrelseledamot eller verkställande direktör är skyldig att vara lojal mot varje bolag denne har

---

¹⁷³ Prop. 1997/98:99 s. 218 f

¹⁷⁴ Prop. 1997/98:99 s. 96 f

¹⁷⁵ Prop. 1997/98:99 s. 219

¹⁷⁶ Kedner o Roos, s. 253 f

---

uppdrag i. Situationen i sig att inneha uppdrag för olika bolagsledningarna uppbär ingen lojalitetskonflikt, förutom ställföreträdarjäv enligt 8 kap. 20 § ABL.¹⁷⁷

En person med ledningsuppdrag i flera bolag är skyldig varje bolag sin odelade lojalitet. Då uppkommer det, enligt Dotevall (1999), ett antal frågeställningar; hur skall styrelseledamoten agera om bolagens intressen kolliderar, skall plikten för det ena bolaget gälla mer än plikten för det andra? Om intresset väsentligt strider mot något av bolagen är detta att betrakta som pliktförsummelse. Om den uppkomna intressekonflikten förväntas bli långvarig och detta leder till att styrelseledamoten blir förhindrad att utföra sitt uppdrag, kan denna bli tvingad att lämna sitt uppdrag.¹⁷⁸

Vid transaktioner mellan bolag i samma koncern kan det uppstå skada för något av bolagen, exempelvis en prissättning som är felaktig. Vid frågor gällande sådana situationer kan det knappast vara praktiskt att pröva om varje transaktion är skälig. Det har i frågan framförts en åsikt som säger att det istället måste lösas hur moderbolaget kan använda de andra koncernbolagen för att gynna en gemensam strategi för koncernen. Frågan rör dock inte enbart intressekonflikter för styrelseledamöterna, utan gäller för koncernförhållande i vidare omfattning.¹⁷⁹

5.12.2 Konkurrerande verksamhet

Den mot bolaget gällande lojalitetsplikten för styrelseledamot eller verkställande direktör kan härledas från mellanmannens plikter mot huvudmannen i ett syssломannaförhållande¹⁸⁰. I ABL finns ingen regel som klart hindrar en styrelseledamot eller verkställande direktör från att vara engagerad i en konkurrerande verksamhet¹⁸¹. Dock får det anses vara klart att ett sådant förbud följer av den allmänna lojalitetsplikten¹⁸². Detta konkurrensförbud omfattar även bolagets arbetstagare¹⁸³.

---

¹⁷⁷ Dotevall, s. 161 f

¹⁷⁸ Dotevall, s. 162

¹⁷⁹ Dotevall, s. 163

¹⁸⁰ Dotevall, s. 128

¹⁸¹ Dotevall, s. 144, Svernlöv, s. 98

¹⁸² Dotevall, s. 144 m.hv. Nial, Om handelsbolag, s. 116

¹⁸³ SOU 1983:52 s. 95, Dotevall, s. 144

En verksamhet är konkurrerande med bolaget om den omfattas av bolagsordningen. För att pliktförsummelse skall uppstå måste intressekonflikten, som en konkurrerande verksamhet är, vara av en viss styrka. För att avgöra denna styrka kan jävsregeln i 8 kap. 20 § ABL användas som utgångspunkt. Det krävs för pliktförsummelse att styrelseledamotens och verkställande direktörens engagemang och ekonomiska betydelse är av väsentligt slag. Konkurrensförbudets syfte är att styrelseledamoten skall ägna sig helt åt det bolag denne är verksam i.¹⁸⁴

När uppdraget gäller sådan verksamhet som inte träffas av bolagsordningen, blir det en avgörande bedömning vid varje enskilt fall om styrelseledamotens agerande är att betrakta som pliktförsummelse. Så kan vara fallet om det krävs en stor arbetsinsats i den konkurrerande verksamheten.¹⁸⁵

Det kan uppkomma en fråga huruvida det skall göras skillnad på de styrelseledamöter som är verksamma på heltid i bolaget och på dem som endast har ett styrelseuppdrag. Den i bolaget heltidsverksamme styrelseledamoten bär alltså på en starkare lojalitetsplikt än den som enbart är styrelseledamot. Dock görs det i ABL inte någon skillnad mellan dessa båda grupper och en dylik gränsdragning saknar alltså betydelse. Alla styrelseledamöter är förhindrade att delta i sådan verksamhet där de har ett väsentligt intresse som strider mot bolagets. Detta blir aktuellt då styrelseledamot eller verkställande direktör besitter ett större ägarintresse i den konkurrerande verksamheten. Lojalitetsplikten skall bedömas enligt grunderna för jävsbestämmelsen i 8 kap. 20 § ABL.¹⁸⁶ Enligt Svernlöv (2002) kan även suppleanter anses ha en allmän lojalitetsplikt. Detta med tanke på att de intar en förtroende- och sysslomannaställning som liknar de ordinarie styrelseledamöternas. Var gränsen för denna lojalitetsplikt går får avgöras i det enskilda fallet.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ Dotevall, s. 144

¹⁸⁵ Dotevall, s. 144

¹⁸⁶ Dotevall, s. 144 f

¹⁸⁷ Svernlöv, s. 98

5.12.3 Intressekonflikter

När intressekonflikter behandlas omfattar de oftast konflikten mellan majoritets- och minoritetsägare. Konflikten är inte synlig enbart på bolagsstämman utan märks också på styrelsens agerande, då majoritetsägaren tillsatt styrelseledamöter som kan passa denne.¹⁸⁸

Däremot kan det sägas uppkomma intressekonflikter på två plan för styrelsen. Det första gäller personliga intressen hos en styrelseledamot som strider mot bolagets intresse, exempelvis arvodets storlek. Andra konflikter kan vara engagemang i en konkurrerande verksamhet, att begagna sig av en affär som egentligen tillhör bolagets verksamhetsområde eller avslöjande av information som är känslig för bolaget. Det andra planet rymmer frågan hur omfattande andra intressen, än de som vanligtvis kan kopplas till bolagets intresse, kan tillgodoses inom gränsen för styrelseledamotens och verkställande direktörens plikter enligt ABL. Sådana intressekonflikter kan exempelvis uppstå då lönsamheten inom en rörelsegren är dålig och bolagsstämman ger order om fortsatt verksamhet, enbart för att bevara sysselsättningen. Ett annat exempel är de fall då styrelsen upptäcker ett dyrare, men miljövänligare, produktionssätt än ett som ger lägre kostnader, men som är mer negativ för miljön.¹⁸⁹

Vid det rättsliga beslutsfattandet är det ett problem att få kännedom om varför ett intresse skall ge vika för ett annat. Det räcker inte med att enbart identifiera de olika intressen som finns. Den juridiska personen har inget eget intresse, utan det är mellan majoritets- och minoritetsägarna som konflikten finns. Styrelsen har en plikt att bevara intresset för kollektivet av aktieägare och inte enbart intresset hos en enskild aktieägare. Det är just uttrycket bolagets intresse som används för att avgöra om styrelsen har försummat sin lojalitetsplikt.¹⁹⁰

Ovanstående resonemang går förlorat i de fall bolagets intresse sammanfaller med samtliga aktieägares eller när bolaget endast har en aktieägare. Då är det reglerna som skall skydda bolagets bundna kapital som fastställer gränserna. Bolagets intresse kan kopplas till verksamhetens ändamål och syfte. Ändamålet blir då att uppfylla bolagets intresse, vilket är

---

¹⁸⁸ Dotevall, s. 112

¹⁸⁹ Dotevall, s. 113 f

¹⁹⁰ Dotevall, s. 113 f

---

att ge vinst åt aktieägarna. Då kan alltså bolagets intresse sägas vara en omskrivning för aktieägarnas intresse. Något koncernintresse skall inte beaktas vid användandet av ansvarsreglerna då de i koncernen ingående bolagen är självständiga juridiska enheter enligt ABL. Styrelseledamotens lojalitetsplikt är en omskrivning för intresset hos samtliga aktieägare, men kan även få betydelsen att det föreligger plikt för styrelseledamoten att främja syftet med bolagets verksamhet.¹⁹¹

Lojalitetsplikten kan ibland även omfatta borgenärens intresse. Med beaktande av de indispositiva borgenärsskyddsreglerna i ABL och med förebild i engelsk och tysk rätt gäller att styrelsen troligen är skyldig att minimera den möjliga förlusten för borgenärerna då det ekonomiska resultatet är dåligt. Detta gäller även för aktiebolag med en ägare.¹⁹²

Genom annan lagstiftning än ABL, t.ex. MBL, tillfredställs arbetstagarnas intressen, men ABL har företräde. Således följer att arbetstagarrepresentanter i styrelsen har en lojalitetsplikt som i väsentligt innehåll överrensstämmer med övriga styrelseledamöters. Givetvis är det svårt att åskådliggöra vad som är allmänt eller samhälleligt intresse. Dock kan styrelsen enligt 12 kap. 6 § ABL utföra rättshandlingar för allmännyttigt ändamål.¹⁹³

Ur ekonomisk synvinkel är det uppenbart att aktieägarna skall utse styrelsen i bolaget och därmed indirekt avgöra vart lojalitetsplikten skall falla. Detta för att det är aktieägarna som bär risken och dessutom saknar de möjlighet att själva bemöta eventuella hot.¹⁹⁴

Enligt Bergström och Samuelsson (2001) är lojalitet inte svårt sett enbart ur språklig synvinkel. Det krävs uppfyllelse av tre saker för att analysera begreppet lojalitet; rättsliga förpliktelser mot andra, moraliska förpliktelser mot andra samt avhållande från svek¹⁹⁵

---

¹⁹¹ Dotevall, s. 114

¹⁹² Dotevall, s. 114

¹⁹³ Dotevall, s. 114

¹⁹⁴ Bergström o Samuelsson, s. 111

¹⁹⁵ Bergström o Samuelsson, s. 110

5.13 Sanktioner och påföljder

En styrelseledamot kan bli ersättningsskyldig mot bolaget om denne vid utförandet av sin syssla uppsåtligt eller av oaktsamhet skadar bolaget¹⁹⁶. Om en aktieägare eller annan lider skada av att styrelseledamoten överträder bolagsordningen eller ABL kan de utkräva skadestånd.¹⁹⁷ Det som krävs är att en majoritet eller en minoritet bestående av minst en tiondel av alla aktier har röstat mot ansvarfrihet eller för ett förslag om en skadeståndstalan, en sådan talan skall väckas inom ett år¹⁹⁸. Dock kan talan väckas senare såtillvida beslutet grundats på ofullständiga eller felaktiga uppgifter i årsredovisningen eller revisionsberättelsen. Om talan väcks mot en styrelseledamot skall denna väckas inom fem år.¹⁹⁹

Ett avtal mellan en styrelseledamot och bolaget, som innebär att bolaget skall erlægga det skadestånd som styrelseledamoten personligen kan bli tvingad att utge skall, i enlighet med jävsregeln, godkännas av bolagsstämman²⁰⁰.

Styrelseledamöternas ansvarsfrihet beviljas individuellt. Detta kan få betydelse om en styrelseledamot har fungerat som expert inom ett område eller uppgifterna har fördelats mellan styrelseledamöterna.²⁰¹

Skadeståndsskyldighet för de jäviga styrelseledamöterna kan uppstå om bolaget tillfogas skada. Om en särskild firmatecknare eller verkställande direktör är jävig blir rättshandlingen ogiltig då ond tro föreligger hos avtalsparten. Den som hävdar att ond tro föreligger har bevisbördan på sin sida. Enligt Nerep (2003) är det svårt att avgöra dels varför en jävig styrelseledamot ej skulle kunna delta i handläggning eller beslut och dels vilka påföljder som skulle kunna reglera detta.²⁰²

---

¹⁹⁶ 15 kap. 1 § ABL

¹⁹⁷ 15 kap. 3 § ABL

¹⁹⁸ 15 kap. 7, 10 §§ ABL

¹⁹⁹ 15 kap. 11, 13 2 pkt. §§ ABL

²⁰⁰ Dotevall, s. 151

²⁰¹ Dahlgren, s. 31

²⁰² Nerep, s. 267 f

---

6. Diskussion

Ovan, i avsnitt 5.3, har vi skrivit att styrelsesuppleanter endast omfattas av jävsreglerna när de inträtt i ordinarie styrelseledamots eller verkställande direktörs ställe. De kan som suppleanter vara med vid handläggningen av en fråga, men formellt inte delta i beslutet. Detta får till följd att en suppleant kan sitta i styrelsen för flera olika bolag och vara med vid handläggningen av för bolagen känsliga frågor. Det finns då en risk att styrelsesuppleanten kan utnyttja denna känsliga information till förmån för ett annat bolag som denne är styrelsesuppleant i. Därför borde jävsregeln omfatta även styrelsesuppleanten så att denne blir jävig trots att denne endast är styrelsesuppleant. Detta problem kommer att lösas genom Corporate Governance, som säger att inga styrelsesuppleanter till ordinarie styrelseledamöter skall utses²⁰³.

I aktiebolag kan det vara så att styrelsen får arvode för varje styrelsesammanträde som de närvarar på. Som vi har skrivit i avsnitt 5.4, finns det ingen lagregel som hindrar en jävig styrelseledamot att närvara vid ett styrelsesammanträde. Det kan medföra att den jävige styrelseledamoten stannar kvar av ekonomiska skäl istället för att avlägsna sig från sammanträdet av moraliska skäl.

Vi har under avsnittet 5.7 behandlat begreppet ”väsentligt intresse”. Var sätts gränsen för väsentligt intresse? Hur stor andel aktier får styrelsemedlemmen äga i avtalspartens bolag för att det inte skall anses som väsentligt intresse? Ett förslag skulle kunna vara att lagstifta om en fast procentandel som maximigräns för aktieandelsinnehav. Äger den enskilde styrelsemedlemmen mer än maximigränsen föreligger ett väsentligt intresse. En sådan maximigräns skulle dock bli problematisk att tillämpa, eftersom det i stora bolag²⁰⁴ är väldigt få personer som äger en stor andel av aktierna. I mindre bolag däremot kan det vara en handfull personer som äger samtliga aktier. Procentandelen för maximigränsen skulle då göra att regelns tillämpning blir märklig. Om procentandelen istället sätts efter företagets omsättning eller resultat skulle problem uppkomma eftersom dessa variabler ändras från år till år. Istället för att lagstifta om en fast procentandel skulle en lösning kunna vara att låta varje

---

²⁰³ SOU 2004:130 s. 88

²⁰⁴ BFN 2000:2

---

bolag avgöra vilken gräns som skall råda i just deras bolag. Det kan leda till att styrelsen fastställer en maximigräns för att undvika ett väsentligt intresse.

Ett väsentligt intresse kan även uppstå då bolaget har en fordran på en avtalspart. När det gäller att avgöra om denna fordran skall betraktas som ett väsentligt intresse eller inte, kan det vara möjligt att definiera begreppet med hjälp av en fastställd maximisumma på fordran, motsvarande som för procentandelen ovan. Det är dock svårt att med hjälp av beloppet på fordran avgöra vad som är väsentligt intresse. Det kan vara så att bolaget som har fordran är litet²⁰⁵ och ett mindre belopp än den fastställda maximisumman kan vara viktigt för det lilla bolagets fortlevnad.

I exemplen ovan kan det vara bättre att låta rättsväsendet avgöra i varje enskilt fall vad som skall betraktas som väsentligt intresse.

Under avsnittet 5.11.1 hänvisar vi till Johansson och Pehrson i JT 92/93 s. 427. De anser att identitet mellan styrelseledamotens intresse och moder- och dotterbolagets intresse endast torde föreligga när styrelseledamoten är ensam ägare till moderbolaget. Vi anser att detta är ett avsteg från vad HD menar i NJA 1981 s.1117, nämligen att det inte föreligger jäv när det är en ensam aktieägare. Då finns det ingen minoritet och därför inte heller någon grund för jäv. Johansson och Pehrsons formulering ”torde endast”, anser vi lämnar en öppning att samtliga aktier inte behöver ägas av en och samma person för att identitet skall föreligga. Detta förfarande skulle leda till att det finns en aktieägarminoritet i bolaget och således ingen ensam aktieägare och därigenom inget undantag från jävsregeln.

I avsnitt 5.12.3 framförs en åsikt från Dotevall att lojalitetsplikten ibland även kan omfatta borgenärens intresse. Vi anser att i en vidare analogisering av denna åsikt kan följden bli att samtliga intressenters intressen skall omfattas av lojalitetsplikten. Då uppkommer en konflikt avseende styrelseledamotens lojalitetsplikt att ta tillvara bolagets vinstsyfte eller att vara lojal mot intressenterna. Följden av det kan bli att bolaget inte får pressa inköpspriser från en leverantör eller lägga på en vinstmarginal på varan vid vidareförsäljning. En sådan vidare analogisering av lojalitetsplikten bör inte omfatta intressenternas intresse då styrelseledamotens lojalitet först och främst skall ligga hos bolaget.

---

²⁰⁵ BFN 2000:2

Med lagtextens lydelse ”fråga om avtal” omfattas även gåva från bolaget. Det infördes i AL 1910, men i förarbetet nämns ingen motivering till varför den infördes. Inte heller i SOU 1941:9 finns någon motivering. I ABL försvinner lydelsen från lagregeln, men hänvisning finns både i prop. 1975:103 och prop. 1997/98:99²⁰⁶. Vad skall egentligen avses med gåva och vilken var lagstiftarens tanke med att bestämmelsen skulle införas? Kanske var tanken att styrelseledamoten skulle vara oberoende gentemot bolaget på liknande sätt som revisorn är idag. Räknas det som gåva när styrelseledamotens ersättning överstiger vad som anses vara marknadsmässig nivå? Är det gåva så fort man får någonting från bolaget? Vi anser att en gåva till styrelseledamoten på en speciell bemarkelsedag, t.ex. när denne fyller 50 år, inte är någon grund till jäv.

Enligt SOU 2004:130 skall en ny styrelseledamot få den introduktionsutbildning som krävs och även den utbildning som styrelseledamoten tillsammans med styrelseordföranden finner lämplig. Om introduktionsutbildningen för de nya styrelseledamöterna leder till att de får ökad kunskap, angående styrelsens arbete och bolagets verksamhet, kan de jävssituationer som tidigare skulle kunna ha uppkommit p.g.a. bristande kunskap undanröjas.

Sådana utbildningar kostar dock bolagen pengar och kan få till följd att färre antal nya ledamöter väljs in i bolagens styrelser. Konsekvensen av det här kan bli att antalet styrelseproffs skulle kunna komma att öka. Följden blir att koncernundantaget tillsammans med ekonomiska skäl ger en möjlighet att fler bolag kan komma att använda sig av samma styrelsemedlem i flera bolag istället för att plocka in nya styrelseledamöter. Ett sådant förfarande skulle kunna leda till att styrelsen sätts samman med styrelseledamöter som har likartade personliga egenskaper, så som social status, utbildning och tankesätt, vilket kan få till följd att styrelsen blir drabbad av tunnelseende. Samtidigt talar SOU 2004:130 om att en styrelseledamot inte skall åta sig fler uppdrag än att denne kan ägna varje uppdrag tillräckligt med tid och omsorg. Detta förslag kommer kanske att göra så antalet uppdrag för varje styrelseproffs kommer att minska alternativt begränsas till ett mer rimligt antal.²⁰⁷

---

²⁰⁶ SOU 1941:9 s. 333, Prop. 1975:103 s. 379, Prop. 1997/98:99 s. 95

²⁰⁷ SOU 2004:47 s. 213 f, SOU 2004:130 s. 90

I SOU 2004:130 anges inga regler för hur avvikelser från koden skall motiveras²⁰⁸. Det lämnar en öppning till bolagen att göra på det vis de anser passande. Tillvägagångssättet kan dock ifrågasättas. Blir det verkligen en gemensam kod när så viktig information lämnas åt bolagen att avgöra? I förlängningen kan det innebära att bolagen bortser från koden då det inte krävs någon särskild förklaring till avvikandet.

Frågor som idag uppstår p.g.a. den gällande jävsregeln kan genom Corporate Governance avhjälpas och hindras på ett tidigare stadium. Exempelvis finns det förslag på att styrelseledamöternas arvoden skall beslutas på bolagsstämman. Detta gör att speulationerna kring det faktum att styrelseledamöterna röstar för fördelaktiga ersättningar till varandra kan undvikas. Vidare finns förslaget att minst hälften av styrelseledamöterna skall vara oberoende i förhållande till bolaget och dess ledning. Ett sådant krav kan komma att förhindra eventuella jävssituationer.

Frågan kan ställas hur betydande jävsregeln blir när Corporate Governance träder ikraft. Kan det bli så att de situationer som idag omfattas av 8 kap. 20 § ABL kommer att förhindras av Corporate Governance? Vilken kommer då nyttan att bli av jävsparagrafen om Corporate Governance fångar upp och reglerar det som idag regleras av 8 kap. 20 § ABL?

---

²⁰⁸ SOU 2004: 130 s. 74 f

7. Vidare studier

I vår uppsats har vi endast fokuserat på hur jävsparagrafen tillämpas och tolkas i teorin. Detta har gett upphov till en del frågor på det praktiska planet; hur tillämpas paragrafen i praktiken och varför finns det inga rättsfall senare än 1982? Det kan vara så att tvister gällande styrelsejäv avgörs i skiljedomstol. Bolagen kan gå tillväga på detta vis för att hemlighålla att tvisten överhuvudtaget har funnits.

I lagstiftningen finns det inget som hindrar en jävig styrelseledamot att närvara vid ett sammanträde. Hur hanterar de övriga styrelseledamöterna situationen när en jävig ledamot närvarar? Har de tillräckligt med kurage för att säga ifrån att den jävige styrelseledamoten skall avlägsna sig?

I SOU 2004:47 finns förslaget att nya styrelseledamöter skall få en introduktionsutbildning. Om förslaget införs kommer då antalet styrelseproffs att öka?

När förslaget om Corporate Governance träder ikraft kan detta leda till förändringar för bolagen. Corporate Governance bygger på principen följ eller förklara, vilket innebär att om avvikelser sker skall dessa motiveras. Hur implementerar bolagen Corporate Governance i verksamheten? Hur sker motiveringarna till avvikelserna från koden? Vad anser bolagen om Corporate Governance? Vilka blir effekterna av Corporate Governance?

Referenslista

Offentligt tryck

Aktiebolagskommitténs betänkande 1908

BFN 2000:2

Förslag 1890 till lagar om Enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om Föreningar för ekonomisk verksamhet mm.

Prop. 1972:116

Prop. 1975:103

Prop. 1997/98:99

Prop. 2004/05:85

SOU 1941:9

SOU 1971:15

SOU 1983:52

SOU 1995:44

SOU 2004:47

SOU 2004:130

Använd litteratur

Alvstam, C I, 1990, Aktiebolag i praktiken med formulär. 4.1 u. Kristianstad

Arlebäck, S O, 1989, Styrelsen som resurs. 2 u. Borgå

Bergström, C, o Samuelsson, P, 2001, Aktiebolagets grundproblem. 2.1 u. Sthlm

Dahlgren, B, o Moberg, K, 1989, Nyckeln till styrelserummet, 2 u. Sthlm

Dahlgren, B, 1992, VD och verkligheten. En handbok för VD, styrelse och aktieägare. 1.1 u. Sthlm

Dotevall, R, 1999, Bolagsledningens skadeståndsansvar. 1.2 u. Sthlm

Gavatin, C, 1992, Aktiebolagsrätt i teori och praktik. Solna

God styrelsesed, 1996, Red. Hägg, I, Sthlm

Hellner, J, 1989, Kommersiell avtalsrätt. 4 u. Sthlm

Hemström, C, 1993, Bolagens rättsliga ställning. Om enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag och aktiebolag. 5.1, Sthlm

Johansson, S, 1975, Nials Svensk Associationsrätt i huvuddrag. 8.1 u. Sthlm

Johansson, S, o Pehrson, L, 1992/93, ”Styrelsejäv”, JT, s.417 ff

Kedner, G, 1976, Aktiebolagslagen med kommentarer. Med beaktande av EU:s bolagsdirektiv samt BFL:s regler om årsbokslut samt vissa rekommendationsgivande organ. 10 u. Lund

Kedner, G, o Roos, C M, 1995, Aktiebolagslagen Del I (1-9 kap.) med kommentarer. 5.1 u. Sthlm

Lidén, L, 1966, Makten över företaget. 2 u. Sthlm

Lind, J, 1981, Aktiebolagslagen Kommentar till 1975 års lagstiftning. 2 u. Sthlm

Lundén, B, 2005, Aktiebolag. Skatt, ekonomi och juridik. 13 u. Näsviken

Moberg, K, 1988, Anställda i styrelsen. Lagen om styrelserepresentation för de privatanställda. Sthlm

Nerep, E, 2003, Aktiebolagsrättslig analys. Ett tvärsnitt av nyckelfrågor. Sthlm

Roos, C M, 1976, ”Anm. av Håkan Nial Svensk associationsrätt i huvuddrag”, SvJT, s. 45 f

Stenbeck, E, Wijnblad, M o Nial, H, 1946, Aktiebolagslagen jämte dithörande författningar med förklaringar. 6 u. Sthlm

Svensson, B, o Danelius, J, 1976, Aktiebolagslagen. Kommentar och lagtext. 15 u. Gbg

Svernlöv, C, 1998, Aktiebolagets suppleanter. 2.1 u. Sthlm

Åhman, O, 1997, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten. Om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt. Uppsala

Åberopade rättsfall

NJA 1936 s. 684

NJA 1981 s. 1117

NJA 1982 s. 1

Bilagor

Bilaga 1   SOU 2004:130, Styrelsens storlek och sammansättning

Bilaga 2   SOU 2004:130, Styrelsens uppgifter

SOU 2004:130, Styrelsens storlek och sammansättning, s. 63 f

3.2.4

Majoriteten av de bolagsstämmovalda styrelseledamöterna skall vara oberoende i förhållande till bolaget och bolagsledningen. En styrelseledamot skall inte anses oberoende om ledamoten

- är verkställande direktör eller under de fem senaste åren har varit verkställande direktör i bolaget eller ett närstående företag,
- är anställd eller under de tre senaste åren har varit anställd i bolaget eller ett närstående företag,
- erhåller icke obetydlig ersättning för råd eller tjänster utöver styrelseuppdraget från bolaget eller ett närstående företag eller från någon person i bolagsledningen,
- har eller under det senaste året har haft omfattande affärsförbindelser eller andra omfattande ekonomiska mellanhavanden med bolaget eller ett närstående företag i egenskap av kund, leverantör eller samarbetspartner, antingen själv eller genom att tillhöra företagsledningen eller styrelsen eller genom att vara större delägare i annat företag som har en sådan affärsrelation med bolaget,
- är eller under de tre senaste åren har varit delägare eller anställd hos bolagets eller ett närstående företags nuvarande eller dåvarande revisor,
- tillhör företagsledningen i annat företag om en styrelseledamot i detta företag tillhör bolagsledningen i bolaget,
- har varit styrelseledamot i bolaget i mer än tolv år, eller
- står i ett nära släkt- eller familjeförhållande till person i bolagsledningen eller någon annan person som nämns i ovanstående punkter, om denna persons direkta eller indirekta mellanhavanden med bolaget har sådan omfattning och betydelse att de motiverar att styrelseledamoten inte skall anses oberoende.

Med närstående företag avses företag där bolaget direkt eller indirekt innehar minst tio procent av aktierna eller andelarna eller rösterna eller en ekonomisk andel som ger rätt till minst tio procent av avkastningen. Om bolaget äger mer än 50 procent av kapital eller röster i ett annat företag anses bolaget indirekt inneha det senare företags ägande i andra företag.

Den fjärde punkten skall inte anses tillämplig på gängse affärsförbindelse som bankkund.

SOU 2004:130, Styrelse, s. 62 f

3.1 Uppgifter

Styrelsens övergripande uppgift är att för ägarnas räkning förvalta bolagets angelägenheter på ett sådant sätt att ägarnas intresse av långsiktigt god kapitalavkastning tillgodoses på bästa möjliga sätt.

3.1.1 För att uppfylla sin uppgift för bolagets ägare skall styrelsen ägna särskild omsorg åt att

- fastställa de övergripande målen för bolagets verksamhet och besluta om bolagets strategi för att nå målen,
- fortlöpande utvärdera bolagets operativa ledning och vid behov tillsätta eller entlediga verkställande direktör,
- se till att det finns effektiva system för uppföljning och kontroll av bolagets verksamhet och ekonomiska ställning mot de fastställda målen,
- se till att bolagets externa informationsgivning präglas av öppenhet och saklighet samt hög relevans för de målgrupper den riktar sig till,
- se till att det finns en tillfredsställande kontroll av bolagets efterlevnad av lagar och andra regler som gäller för bolagets verksamhet, samt
- se till att erforderliga etiska riktlinjer fastställs för bolagets uppträdande.

3.1.2 Styrelsen skall se till att dess arbete årligen utvärderas genom en systematisk och strukturerad process.